

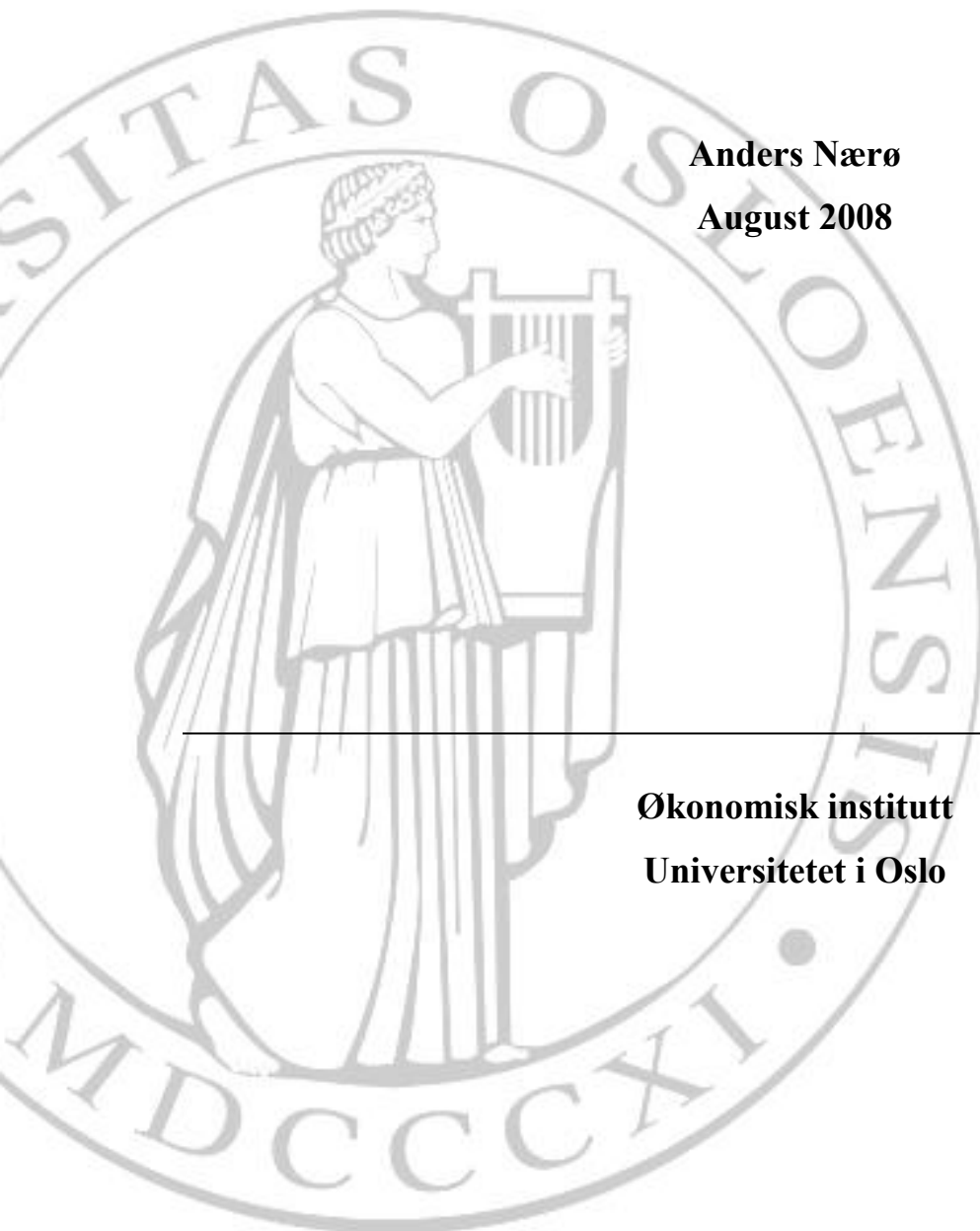
Masteroppgave for graden Master of Philosophy in Environmental and
Development Economics

Innvandrere i Norge

Hvor går de, og hvordan går det med dem?

Anders Nærø
August 2008

Økonomisk institutt
Universitetet i Oslo

Forord

Denne oppgaven er skrevet i tilknytning til mitt engasjement som student i Statistisk sentralbyrå, der jeg har vært med på et prosjekt delvis finansiert av Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Jeg vil først gjerne takke Rolf Aaberge og Taryn Ann Galloway for flott veiledning, hjelpsomhet og inspirasjon. Jeg vil også rette en stor takk til Magne Mogstad for at han alltid har hatt tid til mine spørsmål. Kåre Vassenden i seksjon for befolkningsstatistikk ved Statistisk sentralbyrå har vært en utømmelig kilde til kunnskap om innvandrere, og jeg er meget glad for all hjelpen jeg har fått av han. Jeg vil også takke Integrerings- og mangfoldsavdelingen ved Arbeids- og inkluderingsdepartementet for verdifull hjelp i forhold til spørsmål knyttet til introduksjonsordningen. Til sist vil jeg takke studentene ved Statistisk sentralbyrå for at de skaper et trivelig arbeidsmiljø.

Innhold

1. INNLEDNING	1
2. SENTRALE TREKK VED REGELVERKET FOR DET NORSKE STØNADSSYSTEMET OG FORHOLDET TIL INNVANDRERE	4
2.1 ALDERSRELATERTE STØNADER	6
2.2 HELSERELATERTE STØNADER	6
2.3 FAMILIERELATERTE STØNADER	9
2.4 ANDRE STØNADER	10
3. GRUPPERING AV INNVANDRERE UT FRA SENTRALE KJENNETEGN	13
3.1 OM DATAGRUNNLAGET	13
3.2 OVERSIKT OVER INNVANDRINGEN TIL NORGE I PERIODEN 1992-2005	15
3.3 INNVANDRERE ANKOMMET I PERIODEN 1992-2001 SOM VILLE HA HATT RETT OG PLIKT TIL DELTAKELSE I INTRODUKSJONSPROGRAM	20
4. BRUK AV UTVALGTE STØNADER OG ARBEIDSMARKEDSTILKNYTNING	22
4.1 BRUK AV UTVALGTE STØNADER OG ARBEIDSMARKEDSTILKNYTNING FOR GRUPPER SOM VILLE HA HATT RETT OG PLIKT TIL INTRODUKSJONSPROGRAM	22
4.2 SAMMENLIGNING MED REFERANSEGRUPPE UTEN INNVANDRINGSBAKGRUNN	29
4.3 SAMMENLIGNING MED ANDRE IKKE-VESTLIGE INNVANDRERE	33
4.4 PERSONER FRA DET TIDLIGERE JUGOSLAVIA I ”RETT OG PLIKTGRUPPEN”	36
4.5 ”RETT OG PLIKTGRUPPEN” INNDELT ETTER KJØNN	38
5. ANALYSE AV EFFEKTEN AV BOTID PÅ SANNSYNLIGHETEN FOR Å MOTTA SOSIALHJELP	41
5.1 VARIABELDEFINISJONER OG METODE	41
5.2 MODELLSPESIFIKASJON OG RESULTATER	45
OPPSUMMERING OG KONKLUSJON	52
REFERANSER	55
VEDLEGG	56
VEDLEGG A	56
VEDLEGG B	62

1. Innledning

Lov om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere har vært obligatorisk for kommunene siden 1. september 2004. Bakgrunnen for innføringen av loven var et politisk ønske om å vri inntekten for nyankomne flyktninger og innvandrere fra passiv sosialhjelp til aktive tiltak, med sikte på å få personer i denne gruppen raskere ut i arbeid eller utdanning. Dette gjenspeiles i formålet i den endelige loven, som er å styrke nyankomne innvandreres mulighet for deltakelse i yrkes- og samfunnslivet og deres økonomiske selvstendighet.¹

I introduksjonsloven er det definert en gruppe med rett og plikt til deltakelse i et toårig introduksjonsprogram. Disse kan grovt sett karakteriseres som flyktninger og deres familieegjenforente. Denne gruppen kan kreve at kommunen tilbyr dem et introduksjonsprogram. Pliktaspektet innebærer at de ikke kan regne med å få sosialhjelp til livsopphold, da de har rett til introduksjonsstønad gjennom deltakelse i introduksjonsprogram. Denne direkte koblingen mellom deltakelse og utbetaling av stønad er et nytt trekk ved integrasjonspolitikken i Norge.

Integrering tar tid, og selv om en del i dag allerede har avsluttet introduksjonsprogrammet, er det for tidlig å fullt ut måle virkningen av innføringen av introduksjonsloven.² Dette arbeidet tar derfor sikte på å gi et klarere bilde av hvordan det gikk med personer tilsvarende de som i dag har rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogram *før* loven ble innført. Dette vil kunne være nyttig for å bestemme effekten av innføringen av introduksjonsloven i senere analyser.

Arbeidet er organisert på følgende måte: I kapittel 4 vil jeg se på arbeidsmarkedstilknytning og bruk av utvalgte stønader de første årene i Norge for denne gruppen innvandrere som altså i dag ville ha hatt rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogram, heretter omtalt som ”rett og pliktgruppen”. Denne delen er begrenset til kohortene som fikk oppholdstillatelse i perioden 1992-1994, og disse følges fram til 2001. Her beregnes andeler i arbeid, utdanning

¹ Kommunal- og regionaldepartementet: Rundskriv H-20/05, ”Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven)”

² FAFO utga i 2007 en evaluering av iverksettelsen av introduksjonsordningen og resultater basert på opplysninger om de 4000 første som hadde gjennomført introduksjonsprogram. Det understrekes i rapporten at denne evalueringen av effekten av ordningen kom på et svært tidlig tidspunkt og også viktigheten av å følge deltakerne over tid. Se Kavli med flere (2007).

og som mottar ulike typer stønader. Disse andelene sammenlignes med tilsvarende for norske referansegrupper uten innvandringsbakgrunn og en gruppe av ikke-vestlige innvandrere som ikke var i ”rett og pliktgruppen”.

Da fokuset for arbeidet er bruken av stønader og arbeidsmarkedstilknytning, vil regelverket for stønadsordningene, og eventuelle endringer i dette, kunne være viktig for å forklare den enkeltes tilpasning. Kapittel 2 omfatter derfor en gjennomgang av regelverket for stønadsordningene, med spesielt fokus på innvandreres rettigheter.

I kapittel 4 vises det at sosialhjelp var den desidert viktigste inntektskilden de første årene i Norge for ”rett og pliktgruppen”. På bakgrunn av dette er kapittel 5 viet en mer inngående analyse av sosialhjelpsbruk og sammenhengen mellom botid i Norge for ”rett og pliktgruppene” og mottak av sosialhjelp. Inkludert i denne analysen er kohortene som ankom Norge i perioden 1992-1996. Her estimeres det en modell for å finne effekten av botid på sannsynligheten for å motta sosialhjelp.

Datamaterialet er fra Statistisk sentralbyrås databaser. Kobling av datasett med ulike opplysninger på individnivå og beregning av andeler er gjort med programvaren SAS. Regresjonene i kapittel 5 er utført ved hjelp av analyseverktøyet STATA. En nærmere beskrivelse av datagrunnlaget er gitt i kapittel 3.1. I kapittel 3 gis også en oversikt over innvandringen til Norge i perioden 1992-2005. Det pekes her på utviklingsstrekk og mønstre, og mulige årsaker til dette.

2. Sentrale trekk ved regelverket for det norske stønadssystemet og forholdet til innvandrere³

Formålet med dette kapittelet er å gi en kortfattet beskrivelse av sentrale trekk ved regelverket for det norske stønadssystemet med spesiell vekt på forhold som angår innvandrere. Relevante endringer i lovverket i perioden 1993-2006 kommenteres under den aktuelle stønad.

Det norske stønadssystemet er hovedsakelig regulert i tre lover. Disse er:

- Folketrygdloven
- Barnetrygdloven
- Kontantstøtteloven

I tillegg reguleres behovsprøvde ytelser på individuell basis i sosialtjenesteloven. For å være berettiget til ytelse fra folketrygden må en ha medlemskap i folketrygden. Alle personer som er bosatt i Norge er pliktige medlemmer i folketrygden. Sentrale ordninger innen folketrygdens pensjonssystem som sikrer inntekt til dekning av livsopphold, forutsetter vanligvis minst tre års forutgående medlemskap. Her er det unntak for flyktninger, det vil si personer som har fått innvilget asyl eller er overføringsflyktninger, og familiegjennforente til disse to gruppene.⁴ Personer som har fått opphold på humanitært grunnlag eller kollektiv beskyttelse, gis rettigheter etter vanlige regler.⁵

Et annet sentralt begrep i folketrygden er trygdetid. Dette er antall år med medlemskap i folketrygden, maksimalt antall år som gir uttelling er 40. For flyktninger, etter definisjonen over, sees det bort fra manglende trygdetid ved beregning av grunnytelser.

Det norske stønadssystemet kan grovt sett deles inn i tre typer av stønader:

- Aldersrelaterte stønader
- Helserelaterte stønader
- Familierelaterte stønader

³ Framstillingen av stønadssystemet bygger delvis på Aaberge med flere (2008), rettskilder fra NAV og Stortingsmelding nr.9 (2006-2007).

⁴ Som definert i Utlendingsloven, §§ 17 og 18 (asyl), § 22 (overføringsflyktninger) og § 9 (familiegjenforening).

⁵ Ibid, § 8.

Det finnes også ordninger som ikke kommer inn under disse kategoriene, de vil bli beskrevet under "andre stønader". Regelverket som er gjengitt her, refererer til gjeldende regelverk i mars 2007. De fleste ytelser i folketrygden bestemmes ut fra det såkalte grunnbeløpet (G) og dette vil i det følgende kun omtales som G. Dette beløpet var i mars 2007 på 66812 og endres 1.mai hvert år. I tabell 2.1 gis en oversikt over sentrale stønadsordninger, hvor typen stønad, hvilken tilstand denne er ment å gjelde for, intensjon og varighet er beskrevet.

Tabell 2.1.

Sentrale stønadsordninger i det norske stønadssystemet

Stønadsordning	Tilstand	Intensjon	Varighet	Type
<i>Aldersrelaterte stønader</i>				
<i>Alderspensjon</i>	Høy alder	Understøttende	Lang sikt	Universell
<i>Supplerende stønad</i>	Høy alder/ kort botid	Understøttende	Lang sikt (må søkes hvert år)	Skjønnsmessig
<i>Helserelaterte stønader</i>				
<i>Uførepensjon</i>	Uførhet	Understøttende	Lang sikt	Skjønnsmessig
<i>Rehabiliteringsstønad</i>	Vedvarende sykdom/ midlertidig uførhet	Bidra til at stønadsmottaker skal bli selvforsørget	Tilpasningsperiode	Skjønnsmessig
<i>Sykepenger</i>	Sykdom, kort sikt	Understøttende	Kort sikt	Skjønnsmessig
<i>Familierelaterte stønader</i>				
<i>Foreldrepenger</i>	Fødsel og adopsjon	Understøttende	Forbigående	Universell
<i>Barnetrygd</i>	Foreldre	Understøttende		Universell
<i>Stønad til enslige</i>	Enslige foreldre	Bidra til at stønadsmottaker skal bli selvforsørget / understøttende	Tilpasningsperiode / Forbigående	Universell
<i>Kontantstøtte</i>	Begrenset bruk av barnehagetilbud		Forbigående	Universell
<i>Andre stønader</i>				
<i>Dagpenger</i>	Arbeidsledighet	Understøttende	Kort sikt	Universell
<i>Sosialhjelp</i>	Trenger stønad til livsopphold	Understøttende	Kort sikt	Skjønnsmessig
<i>Bostøtte</i>	Trenger stønad til boutgifter	Understøttende	Tilpasningsperiode / Forbigående	Skjønnsmessig

2.1 Aldersrelaterte stønader

Alderspensjon kan bestå av **grunnpensjon, tilleggspensjon og særtillegg**. Grunnpensjon blir utregnet på bakgrunn av antall års medlemskap i trygden (trygdetid), og er uavhengig av inntekt. Rett til full grunnpensjon (ett G) krever 40 års medlemskap i folketrygden. Beløpet en eventuelt mottar i tilleggspensjon avhenger av antall år med pensjonsgivende inntekt og årlig opptjente pensjonspoeng.

Full tilleggspensjon krever 40 år med pensjonsgivende inntekt. En pensjonist som ikke oppnår minstepensjon (1,79G), kan få et særtillegg. Dette tillegget er, i likhet med størrelsen på grunnpensjonen og tilleggspensjonen, avhengig av varigheten av medlemskapet i trygden. Som hovedregel vil en pensjonist med 40 års medlemskap ha krav på full minstepensjon. Tilleggspensjonen går til fullt fradrag i særtillegget.

Flyktninger, etter definisjonen over, får full grunnpensjon og et eventuelt særtillegg uavhengig av trygdetid. I forhold til andre innvandrere er regelen om 40 års medlemskap for å få full grunnpensjon/særtillegg særlig relevant, da dette naturlig nok er vanskeligere å oppnå for innvandrere enn for personer født i Norge. Dette er bakgrunnen for at lov om **supplerende stønad** for personer med kort botid ble innført i 2006. Stønaden er behovsprøvd og skal sikre at den samlede inntekten til personer med kort botid er minst lik minstepensjon.

2.2 Helserelaterte stønader

Sykepenger skal kompensere for tapt inntekt ved redusert arbeidskapasitet ved sykdom. Stønaden betales i inntil 52 uker og tilsvarer 100 prosent av pensjonsgivende inntekt. Det er krav om årlig inntekt på minst 0,5G for rett til denne stønaden, og arbeidsevnen må være nedsatt med minst 20 prosent. Inntekt over 6G tas ikke med i beregningen av stønaden.

Da det ikke er krav om forutgående medlemskap, men derimot krav om at mottakeren skal ha vært i arbeid i minst fire uker, vil sykepenger være en mulighet for alle innvandrere. I praksis er flere nyankomne innvanderergrupper tilknytning til arbeidsmarkedet imidlertid

svak. Dette begrenser også muligheten for at disse har rett til sykepenger de første årene i Norge.

Rehabiliteringspenger kan gis i situasjoner når en fortsatt er arbeidsufør etter utløpet av sykepengeperioden, eller har vært minst 50 prosent arbeidsufør uavbrutt i 52 uker. Stønaden kan også gis til personer som tidligere har mottatt rehabiliteringspenger og får tilbakefall, eller må avbryte yrkesrettet attføring på grunn av sykdom. Studenter under 26 år som har vært sammenhengende arbeidsuføre i minst 20 uker på grunn av en alvorlig sykdom, kan også ha krav på stønaden.

Beregningen av rehabiliteringspenger er basert på pensjonsgivende inntekt, og maksimalt beregningsgrunnlag er 6 ganger grunnbeløpet. Minstebeløp er 1,8G, dette var 1,6G fram til 2004. Før 2002 ble rehabiliteringspenger beregnet som uførepensjon, men uten mulighet for sært tillegg. Denne stønaden var da altså avhengig av trygdetid. Tildeling av denne stønaden gjøres normalt for 52 uker av gangen, men forlenging opp mot 52 uker til kan gjøres.

Da det er et krav om tre års forutgående medlemskap, eller et års medlemskap som arbeidsfør, vil nyankomne innvandreres muligheter til å motta rehabiliteringspenger være begrenset. Imidlertid gjelder ikke dette kravet personer med flyktningstatus.

Yrkesrettet attføring gis til personer mellom 16 og 67 år, som i følge lege har fått sin evne til å skaffe seg arbeidsinntekt eller mulighet til å velge et yrke redusert med minst 50 prosent pga. sykdom, skade eller lignende. Formålet med attføringspenger er å sikre inntekt for personer som gjennomgår yrkesrettet attføring. Attføringsstønad (ikke det samme som attføringspenger) skal kompensere for bestemte utgifter medlemmet har i forbindelse med attføringstiltaket.

Grunnlaget for attføringspenger fastsettes ut fra medlemmets pensjonsgivende inntekt i året før inntektsevnen ble nedsatt med minst halvparten. Før 2002 ble attføringspenger i likhet med rehabiliteringspenger beregnet som uførepensjon, men uten mulighet for sært tillegg.

For å få rett til denne ytelsen må en enten ha vært medlem i trygden i minst tre år, eller ha vært medlem i trygden i minst ett år og i denne tiden har vært i stand til å utføre et normalt

inntektsgivende arbeid. Ytelsen er ment å være kortvarig, og gis i den perioden medlemmet gjennomgår yrkesrettet attføring for å bedre muligheten til å få, eller beholde, høvelig arbeid.

Flyktninger som er medlem i trygden, er unntatt fra kravet om tre års forutgående medlemskap. Når det gjelder nyankomne innvandreres mulighet til å motta attføring, vil dette, som med rehabiliteringspenger, begrenses av vilkåret om tre års forutgående medlemskap for ikke-flyktninger.

Ordningen med **uføretrygd** er en siste utvei ved sykdom i tilfeller der rehabiliteringsordningene mislykkes i å stimulere arbeidstilbudet til den syke gjennom aktiv behandling. Som en hovedregel er det en betingelse for denne stønaden at personen kan framvise legeerklæring som viser at dennes evne til å opptjene arbeidsinntekt, er forventet å være redusert med minst 50 prosent i minst 2-3 år, pga. sykdom.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2000 kom en innskjerping av kravet om at attføring skal prøves før uførepensjon utbetales. Uførepensjon omfatter grunnpensjon og tilleggspensjon og /eller særtillegg. I tilfeller med delvis uførhet blir stønadene redusert proporsjonalt med graden av arbeidsførhet.

Tidsbegrenset uførestønad som ble innført i 2004, er ment for uføre som har muligheter for å kunne forbedre sin arbeidskapasitet og er dermed et supplement til rehabiliteringsstønad. En forutsetning for å få tidsbegrenset uførestønad er at personen har gjennomført en periode med rehabiliteringsstønad og arbeidstrening/ behandling uten tilstrekkelig bedring.

For å få tidsbegrenset uførestønad eller uførepensjon må søkeren som hovedregel ha vært medlem i folketrygden i de siste tre årene fram til uførheten oppstod. Det er også et vilkår at vedkommende fortsetter å være medlem i trygden når stønaden er gitt. Krav om forutgående og fortsatt medlemskap gjelder ikke dersom uførheten skyldes yrkesskade. For uføretidspunkt før 1994 var kravet kun ett års forutgående medlemskap.

Vilkåret om tre års forutgående medlemskap gjelder ikke for flyktninger som er medlem i trygden. Disse vil også få full grunnpensjon og særtillegg uten hensyn til trygdetid. For innvandrere som ikke er flyktninger, vil vilkåret om tre års forutgående medlemskap begrense deres mulighet til å motta uførepensjon.

2.3 Familierelaterte stønader

Barnetrygd gis til foreldre med barn bosatt i Norge under 18 år. Stønaden betales fra måneden etter fødsel og til og med den måneden før barnet fyller 18 år. Eneforsørgere har krav på stønad for et barn mer enn de faktisk har, dette gjelder ikke for samboende som har bodd sammen minst 12 av de siste 18 månedene. Barnetrygd kan i enkelte tilfeller også gis ved midlertidige utenlandsopphold. Barn som skal oppholde seg i utlandet i mer enn 6 måneder, eller i til sammen mer enn 6 måneder pr. år i to eller flere år etter hverandre (flere kortvarige utenlandsopphold legges sammen), blir som hovedregel ikke regnet som bosatte her i landet, og retten til stønad faller bort fra måneden etter at barnet har flyttet. Unntak kan likevel gis dersom barnet og den eller de barnet bor fast sammen med under utenlandsoppholdet, er pliktige eller frivillige medlemmer i folketrygden.

Det kan også gis barnetrygd for barn som er bosatt i et annet EØS-land enn Norge hvis en av foreldrene arbeider i Norge, på norsk kontinentalsokkel eller på norsk skip, eller er medlem i folketrygden mens han eller hun arbeider i et annet EØS-land eller mottar pensjon fra Norge på grunnlag av tidligere yrkesaktivitet.

Foreldrepenger/Engangsstønad skal kompensere for bortfall av inntekt pga. begrenset arbeidskapasitet ved fødsel og adopsjon. Foreldre som har vært i betalt arbeid i minst seks av de ti siste månedene, har krav på fødselspenger i 44 uker med full lønn, eller 54 uker med 80 prosent lønn. Inntekten på årsbasis må være minst halvparten av G.En mor som ikke innfrir kravene til fødselspenger, får engangsstønad(kr 33 584,- pr. 08.03.07). Dette beløpet fastsettes av Stortinget og er skattefritt.

Når det gjelder foreldrepenger i forhold til innvandrere, vil svak arbeidsmarkedstilknytning for visse grupper av nyankomne innvandrere kunne begrense retten til denne stønaden de første årene i Norge.

Kontantstøtte (innført august 1998) er overføringer til familier med barn mellom ett og tre år som ikke, eller bare delvis, gjør bruk av statlig subsidierte ordninger for barnehageplass. Støtten gis maksimalt i 23 måneder. Hvis barnet har avtale om å være i en barnehage eller lignende mindre enn 33 timer hver uke, har foreldre krav på kontantstøtte. Det er et vilkår for

rett til kontantstøtte at barnet og støttemottakeren er bosatt i riket, men det kan også i enkelte tilfeller gis kontantstøtte for barn som er bosatt i et annet EØS-land på samme vilkår som ordningen med barnetrygd til barn bosatt i annet EØS-land.

Generelt vil innvandrere med barn bosatt i Norge ha like rettigheter til kontantstøtte som innfødte nordmenn da det ikke er et krav om tidligere medlemskap i folketrygden eller lignende. Når det gjelder innvandrere fra EØS-land som arbeider i, eller mottar pensjon fra, Norge, vil disse kunne motta kontantstøtte selv om barnet ikke er bosatt i landet.

Stønad til aleneforeldre skal sikre en viss levestandard for enslige foreldre. En forutsetning er at mottaker er ugift, skilt eller separert og verken bor sammen med en person som han/hun har barn med, eller har vært gift med. Stønad tildeles ikke hvis den enslige har vært samboende i løpet av 12 av de siste 18 månedene. En annen forutsetning er at personen har aleneomsorgen for barnet, det vil si at vedkommende har klart mer av den daglige omsorgen enn den andre forelderen. **Overgangsstonad** kan gis i inntil tre år frem til det yngste barnet fyller åtte år. Stønaden gis ikke hvis inntekten overstiger 6 ganger grunnbeløpet. I praksis vil en enslig forelder med aleneomsorg for barn under tre år, automatisk få overgangsstonad dersom denne ikke arbeider, så lenge han/hun ikke mottar alders- eller uføretrygd.

Søkeren skal ha vært medlem i trygden i de tre siste årene før krav settes frem, og både barn og foreldre må bo i Norge. Unntak fra hovedregelen kan gjøres, og det legges da blant annet vekt på søkerens tidligere tilknytning til Norge, og om stønadstilfellet oppstod her i landet. Vilkåret om forutgående medlemskap gjelder ikke for flyktninger.

2.4 Andre stønader

En forutsetning for å motta **dagpenger under arbeidsledighet** er at arbeidstiden, som følge av ufrivillig arbeidsledighet, er redusert med minst 50 prosent i forhold til tidligere. Videre må den trygdede være arbeidssøker, det vil si arbeidsfør og registrert som arbeidssøker. Kravet til arbeidstidsreduksjon var 40 prosent i perioden 1994-2003 og 20 prosent før 1994.

For å få dagpenger må en ha hatt arbeidsinntekt på minst 1,5 ganger grunnbeløpet det foregående kalenderår, eller en gjennomsnittsinntekt i løpet av de siste tre år som var minst

lik grunnbeløpet. I perioden 1997-2003 var dette kravet henholdsvis 1,25G og ett G. Før 1997 var kravet 0,75G i begge tilfeller.

Lengden på stønadsperioden avhenger av størrelsen på den tidligere inntekten. Inntekt på minst to ganger grunnbeløpet gir rett til dagpenger i 2 år, mens inntekt under dette beløpet gir rett til stønad i 78 uker.

Kravet om inntekt på 1,5 ganger grunnbeløpet siste kalenderår eller gjennomsnittsinntekt lik grunnbeløpet siste tre år vil i praksis begrense mange nyankomne innvandrergruppers rett til dagpenger på grunn av svak arbeidsmarkedstilknytning de første årene i Norge.

Sosialhjelp er ment å være en siste utvei når alle andre stønadsordninger er uttømt, og er et supplement til andre ordninger. Sosialhjelpen er behovsprøvd og tildeles kommunalt etter beregninger av hva som er nødvendige utgifter for den enkelte husholdning.

Eksempler på mottaker av sosialhjelp kan være studenter som ikke finner arbeid, arbeidsløse som ikke har krav på dagpenger, eller andre som ikke har tilstrekkelige økonomiske ressurser til å dekke utgifter til sitt livsopphold. Sosialhjelp har, før innføringen av introduksjonsordningen, vært den viktigste inntektskilden for flyktninger de første årene etter bosetting i Norge gjennom ordningen med integreringstilskudd.

Bostøtte er i likhet med sosialstønad behovsprøvd. Med i vurderingen av om denne stønaden skal tildeles er husholdningens inntekt, antall barn, type bopel og boutgifter. Mottakere av ulike pensjoner er også aktuelle for denne stønaden hvis inntekten ikke overstiger 1,3 ganger minstepensjonen. Hvis inntekten overstiger dette beløpet, kan likevel bostøtte tildeles dersom visse krav til boligen innfris.

I 2003 mottok 16 prosent av innvandrerbefolkningen bostøtte, i motsetning til fem prosent for hele befolkningen.⁶

Regelverket for **støtte til utdanning fra Statens lånekasse** likestiller visse grupper av nyankomne innvandrere med norske statsborgere.⁷ Dette omfatter flyktninger, personer som har fått opphold på humanitært grunnlag eller kollektiv beskyttelse og familiegjensforente. I

⁶ Stortingsmelding nr. 9 (2006-2007).

⁷ Forskrifter, Statens lånekasse for utdanning.

tillegg vil dette også gjelde for personer som er gift med, eller er samboer og har felles barn med, norsk statsborger. Også en person som har fått oppholdstillatelse som arbeidstaker, og som har hatt sammenhengende fulltidsarbeid i Norge i minst to år forut for undervisningsåret, vil ha rett til utdanningsstøtte på lik linje med norske statsborgere. Dersom man har tatt fulltidsutdanning i tre år med normert studieprogresjon uten støtte fra Lånekassen, vil man også ha en slik rett.

Flyktningstipend fra Statens lånekasse gis i inntil tre år til utenlandsk statsborger som har status som flyktning i Norge, og som tar vanlig videregående opplæring i landet, eller som tar grunnskoleopplæring som vedkommende har rett til etter opplæringsloven.

Perioden med stipend er maksimalt 3 år, og den reduseres når flyktningen venter mer enn 3 år med å begynne i videregående opplæring. Unntak gjøres for flyktning med barn, eller flyktning i grunnskoleopplæring som denne har rett til. Det gis opp til 8 140 kroner per måned i basisstøtte. Støtten blir gitt som stipend, med unntak av eventuell støtte til skolepenger.

3. Gruppering av innvandrere ut fra sentrale kjennetegn

Antallet asylsøkere/innvandrere som kommer til Norge vil særlig være påvirket av konfliktsituasjonen i verden, konjunktursituasjon og arbeidsmarked i Norge sammenlignet med andre land og gjeldende regelverk. Her vil ikke bare det norske regelverket være viktig, men også migrasjonspolitikken som føres ellers i verden.

I denne delen presenteres en oversikt over ulike innvandringsgrupper definert ut fra kjennetegn som landbakgrunn, innvandringsgrunn og første oppholdsår. Av de som ankom i perioden 1992-2001 vil innvandrere tilsvarende personer som i dag har rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogram, etter introduksjonsloven, deles inn i grupper etter ankomstår. Disse gruppene har altså ikke selv blitt påvirket av introduksjonsordningen som først ble obligatorisk for kommunene 1.september 2004. I kapittel 4 skal vi så se nærmere på arbeidsmarkedstilknytning og bruk av stønader for kohortene ankommet 1992,1993, og 1994, de første årene i Norge. Dette gjøres for å gi et bilde av hvordan det tidligere gikk med disse gruppene som nå ville ha hatt rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogram.

3.1 Om datagrunnlaget

En del av datagrunnlaget for denne studien er Statistisk sentralbyrås system for befolkningsstatistikk. Fra disse dataene er det brukt opplysninger om alder og innvandringskategori etter SSBs standarder.

Opplysninger om oppholdsgrunnlag, hovedperson ved familiejenforening og landbakgrunn er hentet fra Flyktningregisteret (Flyreg) og Fremkon⁸ for årene før 2004.

Oppholdsgrunnlaget gjelder førstegangsinnvandring. Data fra Fremkon og Flyreg ble fra 2004 overført til Datasystem for utlendings- og flyktningsaker (DUF). For å være registrert med oppholdsgrunnlag i dataene må personen ha lovlig opphold i Norge, og ha en intensjon om at oppholdet skal vare i minst seks måneder.

⁸ Fremkon var et register med alle utlendinger som oppholdt seg i Norge.

En eventuell feilkilde i forhold til innvandringsgrunn er i de tilfellene der vedtaket i en aktuell sak ikke er oppgitt som positivt, mens innvandrerens likevel står oppført med den statusen som dannet grunnlaget for søknaden. Dette gjelder under 3 prosent av de 231947 som ankom Norge i perioden 1992-2005.

Det er også i denne perioden 0,4 prosent som står oppført som familieegjenforente, men hvor man ikke har lyktes i å identifisere en hovedperson; man har kun opplysninger om at denne er innvandrer. Dersom noen av disse for eksempel ble gjenforent med en flyktning, er det en mulighet for at de skulle vært inkludert i de såkalte "rett og pliktgruppene". Dette er det imidlertid umulig å si uten en identifisert hovedperson for familieegjenforeningen.

I tillegg er det i saker der innvandrerens står oppført med flere grunner, gjort et valg, slik at man bare kan opptre med én innvandringsgrunn. Her er mest sannsynlige grunn valgt.

Fra 1987-1994 var det 5000 asylsøkere som fikk fødselsnummer. Disse vil i datamaterialet se ut som frivillige utvandrere hvis de fikk avslag på sin søknad og måtte forlate landet.

Inntekts- og trygdeopplysninger er hentet fra Statistisk sentralbyrås forløpsdatabase, som igjen er basert på registre fra ulike offentlige etater. Ved beregning av mottatt sosialhjelpsbeløp er det brukt familieopplysninger for å identifisere også de som er i en familie som mottar sosialhjelp, men som ikke selv står som mottakere i forløpsdatabasen.

Landbakgrunn er definert som landet en person er født i, eller foreldrenes fødeland hvis dette ikke er samme land. Mors fødeland er rangert foran. Innvandringsgrunn er det oppholdsgrunnlaget innvandrerens står oppført med i Datasystem for utlendings- og flyktningssaker (DUF). Første oppholdsår, også omtalt som ankomstår, er det året innvandrerens har fått godkjent oppholdstillatelse, og på grunnlag av denne blir registrert i Det sentrale folkeregisteret (DSF). Nordiske borgere trenger ikke oppholdstillatelse for å flytte til Norge, og disse er derfor ikke inkludert i datamaterialet. Oversiktstabellene under omfatter dermed kun ikke-nordiske innvandrere.

Når det gjelder flyktninger brukes her, i motsetning til i kapittel 2, dette begrepet om alle som står oppført med innvandringsgrunn "flukt" i datamaterialet. Dette omfatter også de som har fått opphold på humanitært grunnlag eller som har fått kollektiv beskyttelse, og som

dermed ikke har flyktningstatus i juridisk forstand. Disse vil imidlertid også være i gruppen tilsvarende personkretsen med rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogram

Under presenteres oversiktstabeller for å gi et bilde av de forskjellige oppholdstillatelsenes omfang i perioden 1992-2005.⁹

3.2 Oversikt over innvandringen til Norge i perioden 1992-2005

Tabell 3.1 under gir en oversikt over hovedkategorier av oppholdstillatelser for ikke-nordiske innvandrere i perioden 1992-2005. Den vanligste innvandringsgrunnen for førstegangsinnvandrere var henholdsvis "familiegjenforening", "flukt", "arbeid" og "utdanning". Gruppen kalt rest består av innvandrere som står oppført med innvandringsgrunn "ukjent" og "andre grunner", disse gruppene er omtrent like store. Av tabellen ser vi at særlig andelen med innvandringsgrunn "arbeid" har økt de siste årene i perioden. I tabell 3.2-3.4 deles flyktninger, arbeidsinnvandrere og familiegjenforente inn i grupper etter de sju hyppigste landbakgrunner i perioden, og jeg vil her peke på mulige årsaker til utviklingstrekk og mønstre.

⁹ For en mer utfyllende beskrivelse av innvandringsgrupper i Norge, se Østby (2004).

Tabell 3.1**Ikke-nordiske innvandrere etter innvandringsgrunn og første oppholdsår, 1992-2005**

Tallene i parentes er prosentandel av total hvert år

Første oppholdsår	Familiegjenforening	Flyktning	Arbeider	Utdanning	Rest	Totalt pr. år
1992	4976	4936	1156	1097	55	12220
	(40,7)	(40,4)	(9,5)	(9,0)	(0,5)	(100)
1993	4867	9481	1191	1189	35	16763
	(29,0)	(56,6)	(7,1)	(7,1)	(0,2)	(100)
1994	4348	4475	1235	1112	157	11327
	(38,4)	(39,5)	(10,9)	(9,8)	(1,4)	(100)
1995	4424	3023	1462	1168	134	10211
	(43,3)	(29,6)	(14,3)	(11,4)	(1,3)	(100)
1996	4733	1913	1484	1331	193	9654
	(49,0)	(19,8)	(15,4)	(13,8)	(2,0)	(100)
1997	5990	2066	1856	1384	229	11525
	(52,0)	(17,9)	(16,1)	(12,0)	(2,0)	(100)
1998	6960	3091	2437	1610	265	14363
	(48,5)	(21,5)	(17,0)	(11,2)	(1,9)	(100)
1999	7576	10466	2044	1729	311	22126
	(34,2)	(47,3)	(9,2)	(7,8)	(1,4)	(100)
2000	7674	7122	1939	1884	316	18935
	(40,5)	(37,6)	(10,2)	(10,0)	(1,7)	(100)
2001	8344	4345	2274	2083	247	17293
	(48,3)	(25,1)	(13,2)	(12,1)	(1,4)	(100)
2002	12539	4804	2579	2338	398	22658
	(55,3)	(21,2)	(11,4)	(10,3)	(1,8)	(100)
2003	9067	5729	2278	2556	164	19794
	(45,8)	(28,9)	(11,5)	(12,9)	(0,8)	(100)
2004	9206	5129	3974	2730	197	21236
	(43,4)	(24,2)	(18,7)	(12,9)	(0,9)	(100)
2005	10237	4035	6286	2964	320	23842
	(42,9)	(16,9)	(26,4)	(12,4)	(1,3)	(100)
Totalt alle år	100941	70615	32195	25175	3021	231947

Stor andel flyktninger fra Balkan i perioden

Tabell 3.2 viser vanligste landbakgrunn for flyktninger som fikk innvilget oppholdstillatelse i perioden 1992-2005. På grunn av krigen på Balkan kom naturlig nok en stor andel fra de involverte landene. Serbia inkluderer her også Montenegro som erklærte seg uavhengig i

2006. Det store antallet flyktninger fra Serbia i 1999 skyldes at kosovoalbanere som ble drevet på flukt i kjølvannet av intensiveringen av kampene i Kosovo, fikk innvilget kollektiv beskyttelse. Mange av disse returnerte i perioden 2000-2001. Når det gjelder flyktninger fra Russland, er nok disse hovedsakelig tsjetsjenere. Vi ser også at betydningen av gruppen "andre land" er særlig stor fra år 2000 og ut perioden. I denne gruppen er Afghanistan hyppigste landbakgrunn fra 2000-2005 (ca. 30 prosent). Ellers ser vi at Somalia og Irak av åpenbare årsaker er blant de hyppigste landbakgrunner for flyktninger i denne perioden.

Tabell 3.2

Flyktninger inndelt etter første oppholdsår og sju vanligste landbakgrunner, 1992-2005

Tallene er prosentandel av total i perioden

Første oppholdsår	Afghanistan	Bosnia	Irak	Iran	Russland	Serbia	Somalia	Andre land	Total pr. år
1992	0,02	0,99	0,86	0,5	0,02	1,75	0,58	2,28	6,99
1993	0,02	9,21	0,55	0,38	0,02	1,61	0,43	1,2	13,43
1994	0	4,31	0,19	0,28	0	0,88	0,29	0,39	6,34
1995	0,01	2,28	0,39	0,2	0,02	0,66	0,29	0,44	4,28
1996	0,01	1,27	0,45	0,2	0,02	0,07	0,24	0,44	2,71
1997	0,02	0,56	0,84	0,64	0,03	0,08	0,31	0,44	2,93
1998	0,08	0,33	1,16	0,68	0,02	0,24	1,01	0,86	4,38
1999	0,24	0,38	1,96	0,66	0,05	8,4	1,01	2,13	14,82
2000	0,66	0,25	4,92	0,5	0,05	0,62	1,6	1,48	10,09
2001	1	0,11	0,58	0,87	0,18	0,45	0,93	2,02	6,15
2002	0,88	0,14	1,11	0,61	0,46	0,37	1,47	1,76	6,8
2003	1,39	0,06	0,37	0,65	1,38	0,24	1,48	2,55	8,11
2004	0,7	0,04	0,68	0,27	1,28	0,29	1,17	2,83	7,26
2005	0,59	0,02	0,56	0,11	0,86	0,23	0,62	2,74	5,71
Total prosentandel	5,64	19,94	14,6	6,57	4,4	15,89	11,42	21,53	100

Arbeidsinnvandrere fra Vest-Europa og USA dominerer

Hovedregelen er i dag at alle unntatt nordiske statsborgere og EØS-borgere, må ha arbeidstillatelse for å arbeide i Norge, og for å få innvilget arbeidstillatelse må et konkret arbeidstilbud foreligge.

Vi ser fra tabell 3.3 at de største gruppene av ikke-nordiske arbeidsinnvandrere som kom i perioden 1992-2005 var, med unntak av Polen, fra Vest-Europa og USA. I store deler av perioden har arbeidsmarkedet vært godt og lønnsnivået høyt i Norge sammenlignet med andre vestlige land. Dette ser vi har gjort Norge attraktivt for arbeidsemigranter.

Bildet over tid er at antallet arbeidsinnvandrere øker. Nærmere 50 prosent av det totale antallet kom i perioden 2002-2005. Når det gjelder hvor arbeidsinnvandrerne kommer fra, viser utviklingen at andelen fra Øst-Europa øker, og særlig skyldes dette økningen i antallet polske arbeidsinnvandrere. Viktig her er utvidelsen av EU i 2004. EØS-avtalen gir borgere fra medlemslandene lettere adgang til innreise og opphold i Norge, selv om egne overgangsregler gjelder for de EU-landene som har blitt medlem fra 2004. Fra tabellen ser vi at antallet polske arbeidsinnvandrere i 2004 var mer enn femdoblet fra året før. Et annet utviklingstrekk er at arbeidsinnvandrerne blir lenger, det vil si at flere får fornyet sin arbeidstillatelse.¹⁰

I gruppen "andre land" er det stort sett ingen landbakgrunn som skiller seg ut som mer vanlig enn andre, med unntak av Russland, Italia, Australia og India som til sammen utgjør nærmere 25 prosent av denne gruppen i hele perioden.

Tabell 3.3

Arbeidsinnvandrere etter første oppholdsår og sju vanligste landbakgrunner, 1992-2005

Tallene er prosentandel av total i perioden

Første oppholdsår	Litauen	Polen	Storbritannia	Frankrike	Nederland	Tyskland	USA	Andre land	Total pr. år
1992	0,01	0,08	1,03	0,23	0,24	0,18	0,67	1,15	3,59
1993	0,01	0,07	1,21	0,24	0,24	0,25	0,67	1,02	3,7
1994	0,02	0,1	0,98	0,26	0,25	0,45	0,5	1,29	3,84
1995	0,02	0,11	1,17	0,23	0,4	0,52	0,53	1,57	4,54
1996	0,04	0,07	1,02	0,32	0,39	0,56	0,59	1,62	4,61
1997	0,03	0,07	1,13	0,42	0,42	0,99	0,72	1,99	5,76
1998	0,03	0,13	1,69	0,57	0,52	1,43	0,68	2,53	7,57
1999	0,04	0,12	1,31	0,51	0,45	1,31	0,49	2,1	6,35
2000	0,06	0,1	1,03	0,53	0,4	1,31	0,43	2,15	6,02
2001	0,04	0,36	1,1	0,53	0,38	1,6	0,5	2,55	7,06
2002	0,11	0,7	0,98	0,39	0,39	1,74	0,44	3,27	8,01
2003	0,06	0,56	0,76	0,33	0,43	1,81	0,33	2,8	7,08
2004	0,87	3,3	1,13	0,41	0,47	2,18	0,45	3,53	12,34
2005	1,52	7,74	0,98	0,48	0,62	2,79	0,5	4,9	19,52
Total prosentandel	2,86	13,5	15,53	5,44	5,58	17,13	7,5	32,46	100

¹⁰ Arbeids- og inkluderingsdepartementet (2007): "Rapport til OECD om utviklinga på migrasjonsområdet i 2005-2006."

Flest familiegjenforeninger fra flyktningland

Tabell 3.4 gir informasjon om vanligste landbakgrunn for familiegjenforente i perioden. De fleste som kommer på familiegjenforening gjenforenes med en flyktning (ikke i tabellen). En omtrent like stor gruppe gjenforenes med en som ikke selv tilhører innvandrerbefolkningen, det vil si enten personer uten innvandringsbakgrunn, utenlandsfødte med én norskfødt forelder, norskfødte med én utenlandsfødt forelder eller personer født i utlandet av norskfødte foreldre (Statistisk sentralbyrås innvandringskategori A, E, F, og G). Dette forklarer noe av mønsteret når det gjelder vanligste landbakgrunn for familiegjenforente i tabell 3.4. Flyktninger med landbakgrunn fra Irak, ser vi av tabell 3.2, utgjør nærmere 15 prosent av det totale antallet med innvandringsgrunn "flukt" i perioden 1992-2005. Da gruppen familiegjenforente fra Irak også er forholdsvis stor, er dette fordi disse flyktningene velger å hente sine nærmeste til Norge. Svært mange av de familiegjenforente irakerne er gjenforent med en flyktning.

Når det gjelder innvandrere fra Pakistan i perioden, representerer denne gruppen et annet mønster. Disse er i hovedsak familiegjenforente, men hovedpersonen som har "utløst" gjenforeningen, er oftest henholdsvis en som selv er gjenforent, etterkommer etter innvandrere eller arbeidsinnvandrere. Dette gjenspeiler at mange pakistanere i Norge kom som arbeidsinnvandrere før det ble innført stopp i denne typen innvandring i 1975, og at pakistanere som gruppe dermed har lang botid sammenlignet med mange andre innvandringsgrupper. De forholdsvis store gruppene av familiegjenforente fra Russland og Thailand er i stor grad familiegjenforeninger med en person som ikke selv tilhører innvandrerbefolkningen. Eksempelvis er omtrent to tredeler av de familiegjenforente med landbakgrunn fra Thailand gjenforeninger med person som går under innvandringskategori A, E, F eller G. Denne tendensen er noe svakere for Russland, der det tilsvarende tallet er en halv.

Tabell 3.4**Familiegjenforente etter første oppholdsår og sju vanligste landbakgrunner, 1992-2005**

Tallene er prosentandel av total i perioden

Første oppholdsår	Irak	Pakistan	Russland	Somalia	Thailand	Tyrkia	USA	Andre land	Total pr. år
1992	0,03	0,3	0,1	0,1	0,21	0,24	0,37	3,58	4,93
1993	0,05	0,3	0,16	0,24	0,19	0,21	0,37	3,3	4,82
1994	0,07	0,29	0,18	0,19	0,2	0,22	0,31	2,84	4,31
1995	0,08	0,36	0,2	0,18	0,19	0,23	0,31	2,83	4,38
1996	0,08	0,29	0,25	0,19	0,23	0,26	0,36	3,03	4,69
1997	0,11	0,4	0,3	0,3	0,22	0,29	0,46	3,86	5,93
1998	0,29	0,47	0,34	0,32	0,26	0,39	0,43	4,39	6,9
1999	0,67	0,43	0,49	0,43	0,36	0,38	0,26	4,5	7,51
2000	0,93	0,34	0,55	0,41	0,44	0,28	0,32	4,33	7,6
2001	0,75	0,43	0,5	0,36	0,54	0,34	0,32	5,02	8,27
2002	1,88	0,51	0,72	1,13	0,85	0,48	0,3	6,55	12,42
2003	0,74	0,46	0,6	0,64	0,79	0,37	0,22	5,15	8,98
2004	0,41	0,44	0,52	0,31	0,96	0,37	0,25	5,86	9,12
2005	0,51	0,43	0,5	0,57	0,99	0,33	0,29	6,52	10,14
Total prosentandel	6,61	5,44	5,42	5,37	6,41	4,4	4,58	61,77	100

3.3 Innvandrere ankommet i perioden 1992-2001 som ville ha hatt rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogram¹¹

Dette arbeidet tar sikte på å kartlegge hvordan det gikk med tilsvarende grupper av innvandrere på 1990-tallet som i dag ville ha hatt rett og plikt til introduksjonsprogram. Kriteriene for avgrensning av disse såkalte ”rett og pliktgruppene” beskrives nedenfor. I tabell A1 i vedlegg A gis det en oversikt over antall og hyppigste landbakgrunn for alle kohorter ankommet i perioden 1992-2001.

Fra 2006 omfatter personkretsen med rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogram flyktninger, personer som har fått innvilget opphold på humanitært grunnlag eller er under kollektiv beskyttelse og familiegjenforente til disse tre gruppene. For at den

¹¹ Kommunal- og regionaldepartementet: Rundskriv H-20/03 og rundskriv H-20/05.

familiegjenforente skal ha rett til introduksjonsprogram, må det søkes om gjenforening innen fem år fra tidspunktet personen man skal gjenforenes med ble bosatt.¹² I tillegg er det kun obligatorisk for kommunene å tilby introduksjonsprogram for de i aldersgruppen 18-55 år. Disse kriteriene har jeg brukt for velge ut innvandrere som ankom 1992-2001 tilsvarende personkretsen som i dag har rett og plikt til introduksjonsprogram.

Det er også en forutsetning for rett og plikt til introduksjonsprogram at den enkelte er bosatt etter særskilt avtale med kommunen.¹³ Da ikke introduksjonsloven eksisterte i perioden vi her ser på, slik at de samme insentivene til å bli værende i kommunen man ble bosatt i ikke var tilstede, har jeg sett bort fra dette kravet. Det er også et krav om behov for grunnleggende kvalifisering. Siden jeg ikke har informasjon til å vurdere dette kravet, har det blitt sett bort i fra.

Når det gjelder sammensetningen av gruppene og grunner til hvorfor noen grupper av landbakgrunn er hyppigere enn andre, vil forklaringene på dette stort sett sammenfalle med kommentarene til tabellene med flyktninger og familiegjenforente, med den forskjell at det av de familiegjenforente kun er gjenforente med flyktninger som er i gruppen med ”rett og plikt” til deltakelse i introduksjonsprogram. Dermed ser vi også fra tabell A1 at de involverte landene i krigene på Balkan er sterkt representert, likeså Somalia og Irak.

¹² Her er ikke bosettingsdato i kommune brukt, men dato for registrering i folkeregisteret.

¹³ Dette kravet gjelder ikke for familiegjenforente.

4. Bruk av utvalgte stønader og arbeidsmarkedstilknytning

4.1 Bruk av utvalgte stønader og arbeidsmarkedstilknytning for grupper som ville ha hatt rett og plikt til introduksjonsprogram

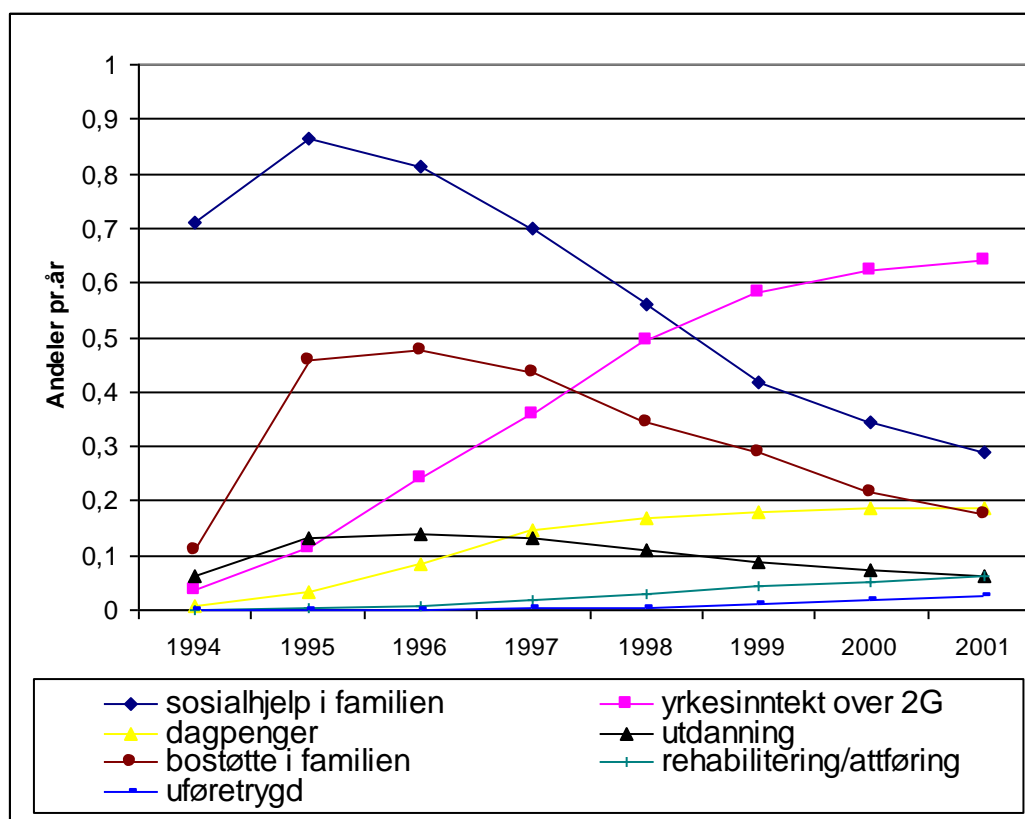
Innføringen av introduksjonsordningen innebærer en helt ny organisering av arbeidet med integrering av innvandrere. Deltakelse i opplæring er en forutsetning for å motta introduksjonsstønad, og ved ugyldig fravær reduseres stønaden tilsvarende. Før innføringen av loven fantes ikke denne direkte koblingen mellom stønad og deltakelse i opplæring. Sosialhjelp var da en sentral inntektskilde for mange grupper av nyankomne innvandrere.¹⁴ Dette skal vi se også gjelder for gruppene vi her følger.

Figurene 4.1 og 4.3-4.8 gir informasjon om arbeidsmarkedstilknytning og bruk av stønader i de første årene etter ankomst til Norge for ”rett og pliktgruppen” og andre ikke-vestlige innvandrere. Figur 4.2 gir tilsvarende informasjon for en referansegruppe uten innvandringsbakgrunn. I teksten vil kun 1993-kohortene omtales, da utviklingen for de forskjellige kohortene innen hver gruppe er relativt lik. Figurer for 1992- og 1994-kohortene er presentert i vedlegg A (figur A1-A14).

¹⁴ For eksempel Ot.prp. nr. 28 (2002-2003).

Figur 4.1

Andeler av "rett og pliktgruppen" ankommet 1993 som mottok forskjellige stønader, var i utdanning og hadde yrkesinntekt over 2G

Variabeldefinisjoner og metode

Figur 4.1 viser utviklingen i arbeidsmarkedstilknytning og bruk av utvalgte stønadsordninger for en gruppe tilsvarende personkretsen med rett og plikt til introduksjonsprogram, som definert i 3.3, med ankomstår 1993. Det vil i denne delen pekes på mulige årsaker til utviklingen figuren illustrerer, men først gis en nærmere forklaring på variablene og metodene som benyttes.

Beregningene av mottakerandelene er gjort av de i den aktuelle kohorten som var bosatt i Norge ved starten av året. Andelene hvert år er av antallet bosatte av denne gruppen ved starten av året. Dette antallet synker så å si monotont med mulig botid for alle grupper. Her omtales X-aksen som *mulig* botid da det også er noen få som ikke er registrert som bosatte et år, men som dukker opp igjen i dataene ved et senere tidspunkt.

Tilstandene er ikke gjensidig utelukkende. Det er dermed fullt mulig at en person inngår i telleren ved utregning av flere av andelene et enkelt år, så sant dette er en juridisk mulighet. Det er ikke satt noen nedre grense for mottatt beløp for å være definert som mottaker av de ulike stønadene.

Fordi kohorten i figur 4.1 ankom 1993, er 1994 første mulige *hele* oppholdsår for denne gruppen. Hvis også ankomståret var inkludert, ville for eksempel variabelen ”yrkesinntekt over 2G” vært sterkt avhengig av når på året de fleste i kohorten kom. Av denne grunnen er ankomståret utelatt.

Når det gjelder sosialhjelp og bostøtte, er en person ansett som mottaker et år også hvis denne kun er del av en familie som har mottatt en av disse stønadene det enkelte år, og en trenger altså ikke selv stå oppført som mottaker. Dette er en streng definisjon. Begrunnelsen for denne er måten disse to stønadene er definert i regelverket som behovsprøvde husholdningsytelser. Ved kun å telle antall personer som selv har mottatt sosialhjelp eller bostøtte, vil man ikke få med seg alle personer som faktisk gjør bruk av denne ordningen. Det kan jo tenkes å være rent vilkårlig hvilken person i en husholdning/familie som faktisk møter opp på sosialkontoret for å søke om støtte. Da nedre grense for å være stønadsmottaker er satt til en krone, vil også mange som ikke har den enkelte stønad som viktigste inntektskilde, men kun som supplement for en kortere periode, inngå i telleren ved utregning av andelene.

I forhold til arbeidsmarkedstilknytning kan variabelen ”yrkesinntekt over 2G” sies å være en indikasjon på om en person er selvforsørget eller ikke.¹⁵ Begrunnelsen for grensen er at den samsvarer med størrelsen på introduksjonsstønad, det vil si to ganger grunnbeløpet i folketrygden. Introduksjonsstønad skal i utgangspunktet være nok til å dekke utgifter til et såkalt ”nøkternt forbruk”. Inntektsbegrepet utelukker i utgangspunktet sosialhjelp. Dermed kan en si at en person som har en årlig yrkesinntekt på minst 2 ganger grunnbeløpet har en stor nok inntekt fra arbeid eller selvstendig næringsvirksomhet til å klare seg selv. Dette utelukker imidlertid ikke at denne personen er sosialhjelpsmottaker etter definisjonen her. Selv om man har yrkesinntekt større enn 2 ganger grunnbeløpet, er dette neppe tilstrekkelig

¹⁵ Yrkesinntekt er definert som summen av lønnsinntekt og netto næringsinntekt.

til å dekke ”nødvendige utgifter” for en familie på flere personer dersom dette er eneste inntekt, og man vil derfor kunne ha krav på sosialhjelp.

Variabelen utdanning er andelen i formell utdanning og ikke noe form for introduksjonsopplegg. Variabelen dagpenger er andelen med stønad ved arbeidsledighet.¹⁶

Sosialhjelp og bostøtte

Figur 4.1 viser viktigheten av sosialhjelp og bostøtte de første årene i Norge for ”rett og pliktgruppen”. En ser også at andelen som mottar sosialhjelp øker fra første hele oppholdsår til det andre. Denne effekten er særlig sterk for personer fra det tidligere Jugoslavia i 1992-kohorten (se vedlegg A, figur A7).

De to første kohortene skiller seg imidlertid på dette punktet fra de som ankom 1994 (se vedlegg A, figur A1 og A2).¹⁷ Forklaringen på økningen de første årene er trolig hvordan registreringen av asylsøkere og bosetting av flyktninger var organisert på begynnelsen av 1990-tallet. For særlig 1992-kohorten, men også 1993-kohorten, gikk det relativt lang tid fra flyktingene fikk fødselsnummer til de ble bosatt i en kommune.¹⁸ Dersom mange bodde i asylmottak i denne tiden, hadde de dermed ikke mulighet for å få sosialhjelp. Etter hvert som flere ble bosatt i en kommune, kan dette tenkes å ha drevet opp andelen med sosialhjelp. Økningen i andelen med bostøtte i familien de første årene vil trolig komme av det samme. Denne ser vi har en liknende utvikling som andelen med sosialhjelp, men på et lavere nivå. Dersom man ikke tar hensyn til denne tregheten i systemet, vil en få en sterk økning i sosialhjelps- og bostøtteavhengigheten de første årene i Norge som er vanskelig å forklare.

Etter toppåret i 1995 synker andelen med sosialhjelp for hvert år. I starten av perioden har de aller fleste sosialhjelp som viktigste inntektskilde, men etter hvert synker mottatt beløp pr. person (se vedlegg A, tabell A2).

Det at nedre grense for mottatt beløp er satt til en krone for å være definert som sosialhjelpsmottaker, får konsekvenser for tolkningen av utviklingen i andelene med denne

¹⁶ I perioden 1994-2003 var kravet til arbeidstidsreduksjon minst 40 prosent for rett til å motta dagpenger. Før 1994 var det tilsvarende kravet 20 prosent.

¹⁷ Tilsvarende andeler med sosialhjelp er også beregnet for kohortene ankommet 1995 og 1996. For disse er utviklingen mer lik den for 1994-kohorten. Se vedlegg B, tabell B2.

¹⁸ Dette kan også skyldes at noen allerede som asylsøkere fikk fødselsnummer, som nevnt i avsnitt 3.1, ”Om datagrunnlaget”.

stønaden. Endringer i mottatt beløp over tid vil her være viktig. Dersom mange etter hvert mottar kun mindre beløp i sosialhjelp pr. år på grunn av en forbigående krisesituasjon, vil definisjonen overvurdere avhengigheten av sosialhjelp i slutten av perioden, og motsatt dersom de som mottar får større beløp etter som årene går. Tabell A2 gir nettopp en indikasjon på at avhengigheten av sosialhjelp overvurderes etter hvert, dersom man tolker andelene i figur 4.1 i starten og slutten av perioden likt. Det er derfor rimelig å anta at relativt flere av sosialhjelpsmottakerne har skaffet seg andre inntektskilder, eksempelvis yrkesinntekt, i slutten av perioden sammenlignet med tidligere.

Den mest nærliggende forklaringen på nedgangen i sosialhjelpsandelen er økningen i andelen som har en yrkesinntekt over to ganger grunnbeløpet i folketrygden og andelen i utdanning. Ved å ta formell utdanning får innvandrerne tilgang på stønad fra Statens lånekasse som gjør at behovet for sosialhjelp opphører. Likeså vil naturlig nok dette behovet kunne opphøre om innvandreren finner arbeid.

Det er viktig å understreke at figur 4.1 ikke sier noe om individuelle forløp. Teoretisk sett trenger ikke personene som utgjør andelen på for eksempel sosialhjelp et år, være de samme som mottok året før. Dette begrenser hva en kan si om eventuelle innlåsnings effekter ved sosialhjelpsbruk. Hvis forløpene ofte er korte, vil det bety at mange er innom sosialhjelp, men at den økonomisk ugunstige situasjonen som gjorde sosialhjelp nødvendig, ikke er et vedvarende problem for den enkelte/familien. Dersom sosialhjelpsforløpene ofte er korte, vil dette også ha andre implikasjoner for egnede tiltak rettet mot disse gruppene enn dersom det å være sosialhjelpsmottaker i mange tilfeller viser seg å være en kronisk tilstand.

Arbeidsmarkedstilknytning og utdanning

En ser fra figur 4.1 at andelen med yrkesinntekt over 2G stiger monotont gjennom hele perioden. Økningen er størst pr. år i perioden fra andre (1995) til femte (1998) hele oppholdsår, og flater så ut. Grunnen til at veksten avtar kan tenkes å være at det er en gruppe av sosialhjelpsmottakere som har spesielle vansker med å komme seg inn på arbeidsmarkedet. I tillegg innebærer den økende innstrømningen i andelen som får dagpenger at færre er i full jobb som vil ha en direkte negativ effekt på yrkesinntekten. Den lave andelen med dagpenger i starten av perioden er en følge av at innvandrerne ennå ikke har opptjent rettigheter til denne stønaden. Etter hvert som flere kommer i arbeid, vil også

flere ha krav på dagpenger dersom de blir arbeidsledige. Også de generelle arbeidsmarkedsforholdene i økonomien vil være viktige her. Dette omtales under i avsnittet om effekt av botid og sammenlignbarhet over tid.

Sykdomsrelaterte ytelser

Andelene som mottar rehabiliterings- eller attføringspenger og uføretrygd, er svært lave de første årene i Norge for ”rett og pliktgruppen”. En del av forklaringen på dette er sannsynligvis kravet til ikke-flyktninger om tre års botid i Norge for rett til disse stønadene. Ikke alle i ”rett- og pliktgruppen” er flyktninger i juridisk forstand, og disse vil dermed utelukkes fra disse stønadene de tre første årene i Norge.¹⁹ Økningen etter hvert har nok både sammenheng med at flere får rett til stønadene og at gruppen blir eldre. Fevang med flere (2006) viser at flertallet av de som ble uføretrygdet i 2002, tidligere hadde vært innom rehabiliteringsordningene. Ifølge regelverket er også uføretrygd ”en siste utvei når rehabiliteringsordningene har mislykkes i å stimulere arbeidstilbudet”. Ut fra dette kan en anta at mange av de som kommer på uføretrygd, tidligere har mottatt rehabiliterings- og/eller attføringspenger. Altså øker uføretrygdandelen delvis som en konsekvens av økningen i andelen på rehabiliteringsordningene. Da det ikke er noe formelt krav om yrkeserfaring for å motta de inkluderte sykdomsrelaterte ytelsene, er teoretisk sett alle overganger fra de andre tilstandene til de sykdomsrelaterte mulige.

Effekten av botid og sammenlignbarhet over tid

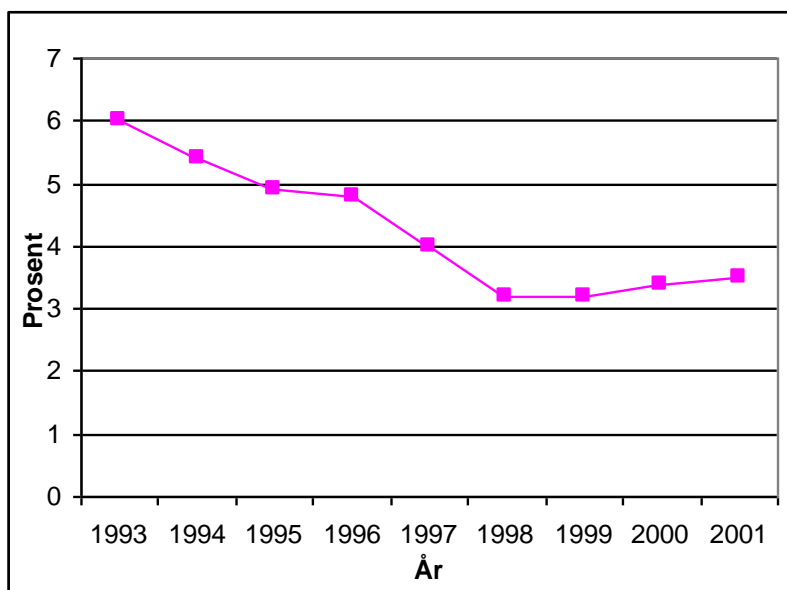
Hvilke konklusjoner kan man trekke om hvordan den økonomiske situasjonen utviklet seg etter ankomst til Norge for grupper tilsvarende personkretsen som i dag har rett og plikt til introduksjonsprogram, men som ikke selv har blitt påvirket av innføringen av introduksjonsloven? Fra figur 4.1 synes en å se at for denne gruppen reduseres andelen som mottar en form for stønad etter hvert. Holdbarheten i dette utsagnet begrenses av at tilstandene ikke er gjensidig utelukkende. Imidlertid er det helt klart at andelen som er selvforsørget, etter definisjonen som brukes her, vokser. Dette indikerer at avhengigheten av velferdsordninger synker med botiden for gruppen vi her ser på.

¹⁹ Gruppen består også av personer som har fått opphold på humanitært grunnlag og som er under kollektiv beskyttelse. For disse gruppene gis det ikke unntak fra kravet om forutgående medlemskap for rett til rehabiliterings- og attføringspenger og uføretrygd.

Det er viktig å være klar over en begrensning ved en analyse som denne: Det er her strengt tatt ikke mulig å isolere botidseffekter fra andre variable som varierer med tiden/X-aksen. Disse er for eksempel alder/erfaring, utdanning, arbeidsmarkedsforhold eller eventuelle endringer i regelverket for stønadsordningene. Dermed kan man ikke uten videre si i hvilken grad den økte andelen som blir selvforsørget skyldes økt erfaring, botid- og integrasjonseffekter og tilegnelse av landsspesifikk humankapital eller for eksempel et bedret arbeidsmarked. Hvor fort de nyankomne finner arbeid, vil kunne avhenge av alle disse faktorene.

Barth med flere (2004) viser at årlig arbeidsinntekt er mer sensitiv overfor (lokal) arbeidsledighet for innvandrere fra ikke-OECD-land (Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling) enn for innvandrere fra OECD-land. "Rett og pliktgruppen", som kun kommer fra ikke-OECD-land, vil derfor kunne være mer utsatt ved økt arbeidsledighet enn innfødte nordmenn og innvandrere fra OECD-land.

En indikasjon på hvilken retning utviklingen i arbeidsmarkedsforholdene i perioden trekker, får man av figur 4.2 under. Denne viser utviklingen i arbeidsledige i prosent av den totale arbeidsstyrken, med tall fra Statistisk sentralbyrås arbeidskraftsundersøkelse (AKU). Her ser en at arbeidsmarkedsforholdene bedret seg betraktelig i den perioden vi her ser på, med bortimot en halvering av prosentvis ledighet fra 1993 til 1999. Sammenligner vi figur 4.2 med figur 4.1 er det rimelig å anta at et bedret arbeidsmarked har bidratt til veksten i andelen med yrkesinntekt over 2G i perioden, men at høy ledighet i starten av perioden kan ha skapt vanskeligheter med å opparbeide verdifull arbeidserfaring for innvandrerne.

Figur 4.2.**Arbeidsledige i prosent av den totale arbeidsstyrken, 1993-2001**

Kilde: Statistisk sentralbyrå

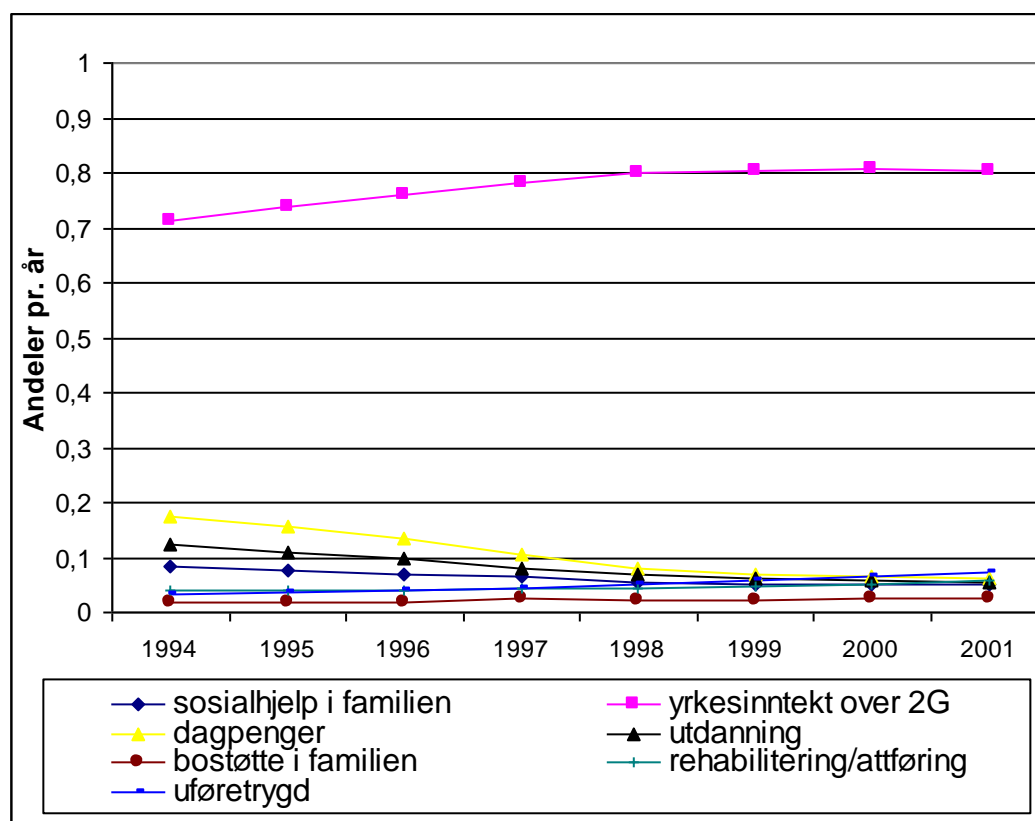
4.2 Sammenligning med referansegruppe uten innvandringsbakgrunn

Et interessant spørsmål er hvordan utviklingen i bruk av stønader og arbeidsmarkedstilknytning var i denne perioden sammenlignet med andre grupper av innvandrere og personer uten innvandringsbakgrunn. Sammenligning med en referansegruppe uten innvandringsbakgrunn kan også gi et klarere bilde av hvilke effekter som gjorde seg gjeldende spesifikt for de nyankomne innvandrerne. Referansegruppene er laget med den samme aldersfordelingen som i gruppene tilsvarende personkretsen med rett og plikt til introduksjonsprogram. Referansegruppen i figur 4.3 har dermed samme aldersfordeling som de i "rett og pliktgruppen" som ankom i løpet av 1993. Dette innebærer at de også var i aldersgruppen 18-55 år dette året. Da gruppene har lik aldersfordeling, kan man utelukke muligheten for at forskjeller mellom gruppene skyldes rene alderseffekter. Men det kan likevel tenkes at alder påvirker de to gruppenes arbeidsmarkedstilknytning og stønadsbruk på ulik måte.

Sosioøkonomiske og demografiske variable som for eksempel utdanning og husholdningstype, vil være viktig for å forklare bruk av stønader og arbeidsmarkedstilknytning. Derfor er det viktig å understreke at figurene for de forskjellige innvandringsgruppene og de norske referansegruppene, ikke nødvendigvis viser forskjeller mellom ulike oppholdstillatelser eller landbakgrunn. En slik tolkning vil måtte forutsette at fordelingen av alle andre relevante variable som kan forklare sosialhjelpsbruk, er lik mellom gruppene. En slik antakelse er her urealistisk, og tolkning av figurene bør derfor ta høyde for dette.

Figur 4.3

Andeler av referansegruppe 1993 uten innvandringsbakgrunn som mottok forskjellige stønader, var i utdanning og hadde yrkesinntekt over 2G

Sosialhjelp og bostøtte

Fra figur 4.3 ser en et ganske annet mønster enn for personer tilsvarende rett og pliktgruppen. Som man vel ville tro, er nivået på andelene som mottar sosialhjelp eller bostøtte i familien mye lavere for referansegruppen uten innvandringsbakgrunn. Andelen

med sosialhjelp synker i hele perioden. Dette kommer nok særlig av utviklingen i arbeidsmarkedet. Etter hvert som flere finner arbeid, vil også folks inntekter stige og behovet for sosialhjelp avta. En sammenligning mellom figur 4.1 og 4.3 viser også at selv etter åtte år i Norge er andelen med sosialhjelp nesten seks ganger høyere for ”rett og pliktgruppen”.

Om forskjellen i *avhengigheten* av sosialhjelp er like stor, vil være betinget av at fordelingen av mottatt sosialhjelpsbeløp er lik for de to gruppene. Dersom for eksempel relativt flere av innvandrerne mottar små beløp som supplement til annen inntekt, mens de innfødte i stor grad ikke har annen inntekt enn sosialhjelp, vil figuren og mottakerdefinisjonen her overvurdere forskjellen i avhengighet. Tabell A2 tyder imidlertid på det motsatte. Gjennomsnittlig beløp for de som mottok sosialhjelp av ”rett og pliktgruppen” er i 2001 nærmere det dobbelte av tilsvarende for referansegruppen.

Andelen med bostøtte ser vi er så å si konstant for referansegruppen, og på et lavt nivå, gjennom perioden. Dette tyder på at andelen som mottar denne stønaden er uavhengig av arbeidsmarkedsforhold, som igjen kan bety at mottakere av bostøtte står utenfor arbeidsmarkedet.

Arbeidsmarkedstilknytning og utdanning

Andelen som her anses som selvforsørget, ligger på et mye høyere nivå i starten sammenlignet med ”rett og pliktgruppen”. Denne variabelen øker også gjennom perioden, og dette kan tenkes å være på grunn av for eksempel et bedret arbeidsmarked som nevnt over. Dette vil bety at flere går fra dagpenger over i jobb. Flere går også trolig fra utdanning til jobb, da andelen i utdanning i perioden er synkende. I tillegg vil det være en positiv effekt av at den samlede arbeidserfaringen øker etter hvert som gruppen blir eldre. Forskjellen mellom gruppene med hensyn til yrkesinntektvariabelen minsker altså etter hvert som botiden øker for ”rett og pliktgruppen”.

Sammenligner man utviklingen i andelen på dagpenger i figur 4.1 og 4.3 finner en to vidt forskjellige mønstre. For gruppen uten innvandringsbakgrunn ser vi at denne synker som en følge av de bedre arbeidsmarkedsforholdene. Det motsatte var tilfellet i figur 4.1. Dette kan tyde på at personene i ”rett og pliktgruppen” finner jobb, men at mange har problemer med å beholde den.

Sammenligning av figurene viser også at de nyankomne i ”rett og pliktgruppen” tar mer utdanning enn referansegruppen i denne perioden. I følge økonomisk teori kan dette forklares med lavere alternativkostnad ved å ta utdanning de første årene, det vil si: Det de nyankomne innvanderne går glipp av i form av yrkesinntekt ved å gå på skole, er mindre enn for gruppen som ikke er innvandrere, da jobbmulighetene for de nyankomne er begrenset de første årene. I tillegg er det rimelig å anta at innvanderne har høyere forventet avkastning på investering i utdanning. Dette kan også være en del av forklaringen på økningen i andelen i arbeid. Investering i humankapital tidlig i perioden gir resultater i form av høyere inntekt og arbeidsdeltagelse senere.

Sykdomsrelaterte ytelser

For rehabiliterings- og attføringspenger er andelen med slik stønad så å si lik i 2001 for referansegruppen og for ”rett og pliktgruppen”. Imidlertid er andelen med uføretrygd på samme tidspunkt nesten tre ganger høyere for referansegruppen (7,3 prosent mot 2,5 prosent). Dette er nok også delvis en konsekvens av de forskjellige situasjonene stønadene er ment for. Rehabiliterings- og attføringspenger gis i en kortere periode (normalt ett år) når en er syk, men har utsikt til forbedring av arbeidsevnen. Uføretrygd er derimot en langtidsytelse som gis til personer som ikke har utsikt til bedring av arbeidsevnen. Dermed vil utstrømningen fra andelen med uføretrygd være lav, og tilsvarende høy fra rehabiliteringsordningene. Uføretrygdandelen vil da akkumuleres over tid. Den høyere uføretrygdandelen for referansegruppen er nok derfor delvis en konsekvens av høyere andeler på rehabiliteringsordningene tidligere. Dette henger nok også sammen med at relativt færre i ”rett og pliktgruppen” har vært yrkesaktive. Det er lettere å oppnå uførepensjon for personer som tidligere har vært yrkesaktive enn andre.²⁰

Tilnærming for ”rett og pliktgruppen” til referansegruppen?

Fra variablene som er inkludert, og med forbeholdene denne typen analyse medfører, ser det ut til at ”rett og pliktgruppen” i hvert fall nærmer seg den norske referansegruppen etter de åtte årene vi ser på her. Likevel er andelen med sosialhjelp mange ganger høyere, og

²⁰ Grete Dahl (2002).

yrkesdeltakelsen 15 prosentpoeng lavere, selv etter åtte års botid. Slik figurene er laget er det som nevnt ikke kontrollert for sosioøkonomiske og demografiske forskjeller som for eksempel utdanning. Det kan tenkes at dersom en gjør dette, vil de faktiske forskjellene mellom ”rett og pliktgruppen” og referansegruppen bli mindre. Det er nok likevel lite trolig at observerbare sosioøkonomiske og demografiske ulikheter kan forklare hele bildet.

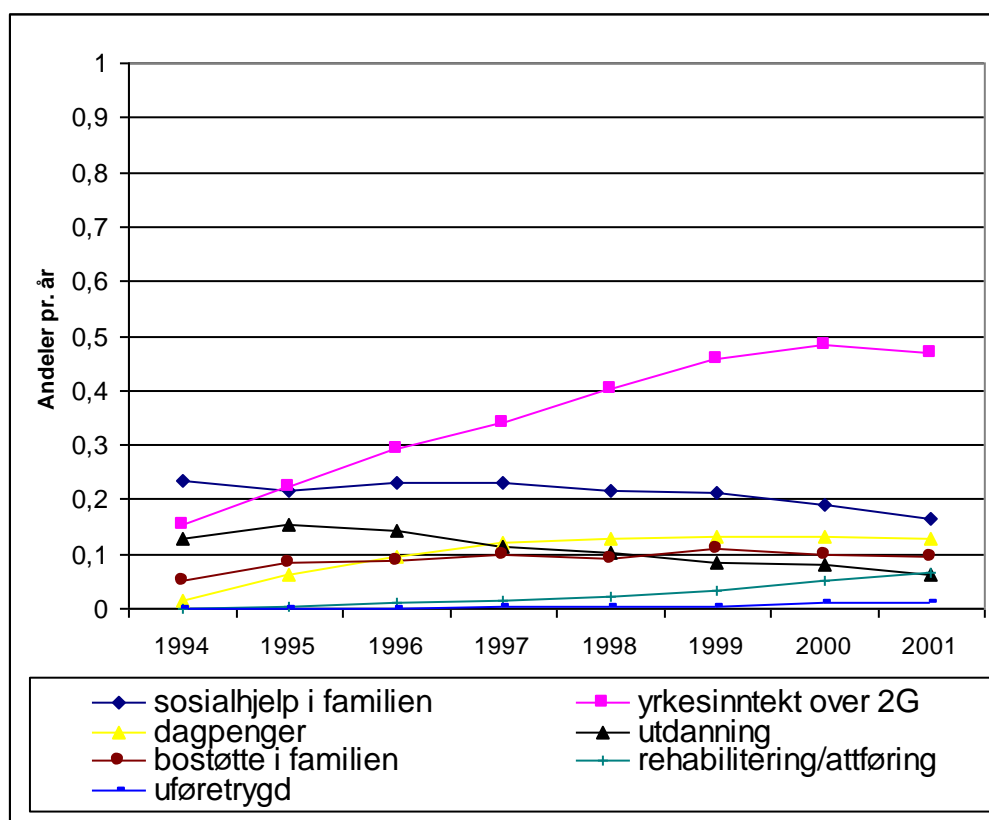
4.3 Sammenligning med andre ikke-vestlige innvandrere

I spesielt fokus for introduksjonsordningen er personer som kommer til Norge av flyktninglignende grunner. Disse utgjør den såkalte rett og pliktgruppen. De av disse som har flyktningstatus, har også en mer gunstig posisjon i forhold til regelverket for stønadsordningene sammenlignet med andre typer av oppholdsgrunnlag, eksempelvis at de kompenseres for manglende trygdetid ved tildeling av stønader som avhenger av dette. I det følgende skal vi se på grupper som ikke er i ”rett og pliktgruppen” hva oppholdsgrunnlag angår, og som i de fleste tilfeller gis rettigheter etter vanlige regler i folketrygden. Det siste peker i retning av at et annet mønster i bruk av stønadsordninger i de første årene i Norge.

Gruppen består hovedsakelig av familiegjennforente(ca 90 prosent) og arbeidsinnvandrere. Da gruppen er forholdsvis liten (N=1260), er det ikke mulig å lage tilsvarende aldersfordeling som i ”rett og pliktgruppen”. Gjennomsnittsalderen er derfor tre år lavere i denne gruppen enn i ”rett og pliktgruppen”. Rent teoretisk vil dette kunne tenkes å slå ut i mindre bruk av sykdomsrelaterte ytelser, eventuelt også lavere yrkesinntekt og flere i utdanning, alt annet likt. Østeuropeiske innvandrere er ekskludert da de antas å ha få likhetstrekk med resten av gruppen vi her ser på i forhold til variablene som er inkludert. Figuren under viser de i denne gruppen som fikk oppholdstillatelse i 1993.

Figur 4.4

Andeler av ikke-vestlige innvandrere med ankomstår 1993 som ikke var i "rett og pliktgruppen" som mottok forskjellige stønader, var i utdanning og hadde yrkesinntekt over 2G

Sosialhjelp og bostøtte

Den mest slående forskjellen mellom "rett og pliktgruppen" og denne gruppen er utviklingen i variablene sosialhjelp og bostøtte i familien. Fra figur 4.4 ser en at disse holder seg så å si konstante gjennom de åtte første årene for ikke-vestlige innvandrere som ikke ville vært i "rett og pliktgruppen" og som hadde 1993 som første oppholdsår. Disse andelene er også lavere her enn for "rett og pliktgruppen" i hele perioden.

Dersom det stort sett er en og samme gruppe som mottar sosialhjelp og bostøtte i perioden, tyder utviklingen i bruken av disse ordningene på vedvarende problemer med å skaffe inntekt til livsopphold for disse. Det er opplagt også en mulighet at mange kun mottar for en kortere periode, men trolig ville bruken av sosialhjelp og bostøtte da ha variert mer i takt med utviklingen i arbeidsmarkedet.

Arbeidsmarkedstilknytning og utdanning

Når det gjelder andelen med ”yrkesinntekt over 2G” stiger denne fram til 2000, men den er på et lavere nivå i 2001 enn tilsvarende for ”rett og pliktgruppen”. En mulig forklaring kan være at en del forsørgeres av den de er familiegjennforent med, da jo de fleste er familiegjennforente i denne gruppen. Vi ser også at denne variabelen starter på et relativt høyt nivå. Dette skyldes delvis at det er omtrent 10 prosent arbeidsinnvandrere i gruppen, men også når disse ekskluderes er andelen med yrkesinntekt over 2G omtrent 3 ganger høyere enn for ”rett og pliktgruppen”. Effekten av arbeidsinnvandrerne blir mindre utover i perioden, da de fleste returnerer etter hvert.

Figur 4.4 viser også en ganske lik utvikling i andelen i utdanning sammenlignet med ”rett og pliktgruppen”. Dette støtter hypotesen om at lav alternativkostnad ved å ta en utdanning ved ankomst, gjør at innvandrerne velger å utdanne seg da. Imidlertid kan det fra figur 4.4 se ut som at denne gruppen fikk mindre igjen for å utdanne seg, dersom en dømmer ut fra nivået på yrkesinntektvariabelen i perioden.

Også her er andelen med dagpenger lav de første årene, men denne øker etter hvert som flere opptjener rettigheter til ytelsen. Relativt til andelen med yrkesinntekt over 2G viser denne en temmelig lik utvikling som for ”rett og pliktgruppen” i perioden.

Sykdomsrelaterte ytelser

Unntak fra kravet om forutgående botid for flyktninger betyr at det vil være lettere for de i ”rett og pliktgruppen” som har en slik status, enn andre ikke-vestlige innvandrerne, å få rehabiliterings- og attføringspenger og uføretrygd dersom de skulle bli arbeidsuføre i løpet av de første årene i Norge. Imidlertid viser ikke figurene 4.1 og 4.4 tegn på dette. En mulig forklaring på dette er at av de i ”rett og pliktgruppen” som ankom 1993, var det relativt få som hadde status som flyktning i folketrygden, som nevnt i avsnitt 4.1.

Fra figurene 4.1 og 4.4 ser en også at utviklingen i andelen med rehabiliterings- og attføringspenger er så å si lik for de to gruppene gjennom perioden, mens andelen med uføretrygd for ”rett og pliktgruppen” øker til det dobbelte av tilsvarende for de andre ikke-

vestlige innvandrerne.” Noe av årsaken til den høyere andelen med uføretrygd i slutten av perioden for ”rett og pliktgruppen” er nok å finne i deres høyere arbeidsdeltakelse.

Likheter og forskjeller mellom ”rett og pliktgruppen” og andre ikke-vestlige innvandrere

De første årene i Norge er situasjonen ganske ulik for disse to gruppene. Nivået på andelen med sosialhjelp og bostøtte er flere ganger lavere for de som ikke var i ”rett og pliktgruppen”. I tillegg er nivåene på andelen med de andre ytelsene og andelen som er selvforsørget, såpass lave at det er rimelig å anta at denne gruppen har andre inntekter til livsopphold, eksempelvis at de forsørges av den de er familiegjenforent med.

Trenden med den synkende andelen som mottar sosialhjelp som vi så for ”rett og pliktgruppen”, er ikke like sterk for de andre ikke-vestlige innvandrerne. Dette kan bety at selv om behovet for sosialhjelp totalt sett er mindre, er situasjonen som gjorde sosialhjelp nødvendig i større grad vedvarende for denne gruppen enn for ”rett og pliktgruppen”.

4.4 Personer fra det tidligere Jugoslavia i ”rett og pliktgruppen”

Selv for grupper som i stor grad har samme type oppholdsgrunnlag og som opplever de samme konjunkturforholdene, som ”rett og pliktgruppen” ankommet 1993, kan det tenkes at det er variasjoner i hvilken grad en får innpass i arbeidsmarkedet. Dette vil typisk kunne variere med opprinnelsesland. Graden av overførbarhet av humankapital fra hjemlandet vil ha betydning for hvor fort den enkelte innvandreren klarer å skaffe seg arbeid.

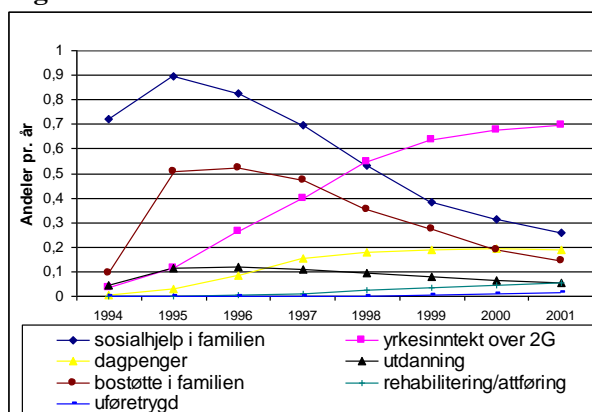
En stor andel av de i ”rett og pliktgruppen” som ankom i 1993 var som allerede nevnt fra det tidligere Jugoslavia. Figur 4.5 under viser utviklingen for denne gruppen, og figur 4.6 illustrerer tilsvarende for resten av gruppen, kalt ”andre land”. De i ”rett og pliktgruppen” fra det tidligere Jugoslavia ankommet 1993, er i gjennomsnitt fire og et halvt år eldre enn resten av gruppen. Dette kan tenkes å gi utslag i større sannsynlighet for å motta de sykdomsrelaterte ytelsene og en positiv effekt på yrkesinntekten, alt annet likt.

Kjønnsfordelingen varierer også mellom gruppene. For de som har landbakgrunn fra det tidligere Jugoslavia er kjønnsfordelingen lik, mens det er en overvekt av menn i den andre

gruppen. Dette vil kunne gi en negativ effekt på yrkesinntektvariabelen for gruppen fra det tidligere Jugoslavia relativt til de fra "andre land", dersom en antar at lønnsforskjellene som eksisterer mellom kjønn i befolkningen ellers også gjelder nyankomne innvandrere. I gruppen "andre land" er Irak, Iran, Somalia og Sri Lanka de mest vanlige opprinnelseslandene (se tabell A1).

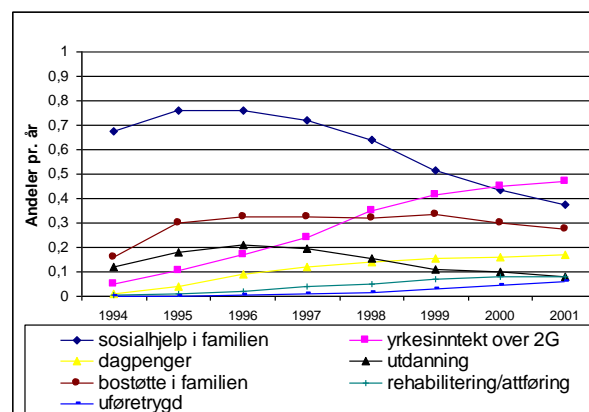
Figur 4.5

"Rett og pliktgruppen" fra det tidligere Jugoslavia ankommet 1993

Figur 4.6

"Rett og pliktgruppen" fra andre land ankommet 1993

Sosialhjelp og bostøtte

På bakgrunn av variasjonene i tiden fra oppholdstillatelse er innvilget til tidspunkt for bosetting i en kommune, bør forskjellene mellom figur 4.5 og 4.6 i sosialhjelpsandelene de første par årene tolkes med forsiktighet. Mønsteret er ellers ganske likt gjennom perioden, men med en sterkere nedgang i sosialhjelpsbruk og bostøtte i gruppen fra det tidligere Jugoslavia. Dette skyldes nok i stor grad den høyere andelen som er selvforsørget i denne gruppen.

Arbeidsmarkedstilknytning og utdanning

Fra figur 4.5 og 4.6 ser en at andelen med yrkesinntekt over 2G vokser til et høyere nivå i 2001 for de fra det tidligere Jugoslavia. Dette viser at tilpasningen til norske arbeidsmarkedsforhold gikk lettere for denne gruppen. En mulig forklaring her er at den antatt positive effekten av høyere alder på yrkesinntekten dominerer kjønnsfordelingseffekten. Imidlertid er dette under forutsetning av at overførbarheten av

humankapital fra hjemlandet er lik for de to gruppene, og at andre sosioøkonomiske og demografiske variable er like. Dette er ikke nødvendigvis tilfellet. Det kan for eksempel godt tenkes at de tidligere jugoslavene har mer utdanning fra hjemlandet, og at denne gir større utbytte på arbeidsmarkedet i Norge enn tilsvarende for eksempelvis irakere. Den noe lavere andelen på dagpenger for gruppen fra "andre land" er nok en konsekvens av den lavere arbeidsdeltakelsen for denne gruppen. Relativt til andelen med yrkesinntekt over 2G er denne imidlertid lavere i hele perioden for innvandrerne fra det tidligere Jugoslavia.

Sykdomsrelaterte ytelser

Figurene 4.5 og 4.6 viser at andelen på uføretrygd er over fire ganger høyere i 2001 for de fra "andre land". Årsaken til dette kunne tenkes å være de forskjellige rettigheter de ulike oppholdstillatelsene gir i forhold til folketrygden de første årene. I gruppen fra det tidligere Jugoslavia fikk de fleste kollektiv beskyttelse. Denne typen oppholdstillatelse innebærer at en må være bosatt i Norge tre år før en får rett til uføretrygd. I den andre gruppen er det relativt flere som har flyktningstatus i forhold til folketrygden, og disse har unntak fra botidskravet. Dette skulle en tro bidro til forskjellene i andelen på uføretrygd de første årene. Men hvis dette var årsaken, ville man også forvente at uføretrygdandelen ville få en markert økning etter tre års botid for gruppen fra det tidligere Jugoslavia. Det er ikke klare tegn på dette i figur 4.5, og det er derfor rimelig å anta at de ulike andelen på uføretrygd i stor grad skyldes her uobserverbare forskjeller.

På tilsvarende måte er det lite trolig at forskjellen i andelen på rehabiliteringsordningene skyldes forskjeller i regelverket. For disse ordningene er det krav om at en må ha vært bosatt i Norge i tre år, eller ett år som arbeidsfør. Det er lite som tyder på at disse reglene er årsaken til de lavere andelen på rehabiliteringsordningene som vi ser i figur 4.5 sammenlignet med figur 4.6.

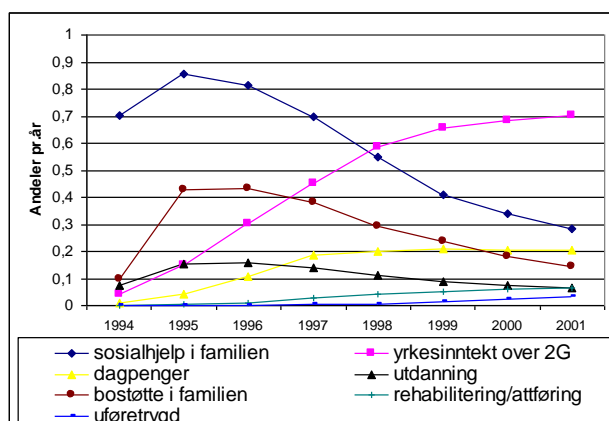
4.5 "Rett og pliktgruppen" inndelt etter kjønn

Yrkesdeltakelsen i Norge varierer mellom kjønn, og denne har også variert over tid. De siste tiårenes økning i kvinners yrkesaktivitet er et eksempel på dette. Det er ingen grunn til å tro at ikke yrkesdeltakelsen også varierer mellom kjønn i "rett og pliktgruppen". Dersom

eksempelvis yrkesdeltakelsen for menn relativt til kvinner i denne gruppen er større enn i referansegruppen, vil dette kunne bety at forskjellene mellom menn i de to gruppene er mindre enn det figur 4.1 antyder. Dette vil også innebære større ulikhet mellom innvandrerkvinnene i "rett og pliktgruppen" og kvinnene i referansegruppen. Slike forskjeller vil ha implikasjoner for egnede tiltak for å styrke innvandrernes arbeidsdeltakelse.

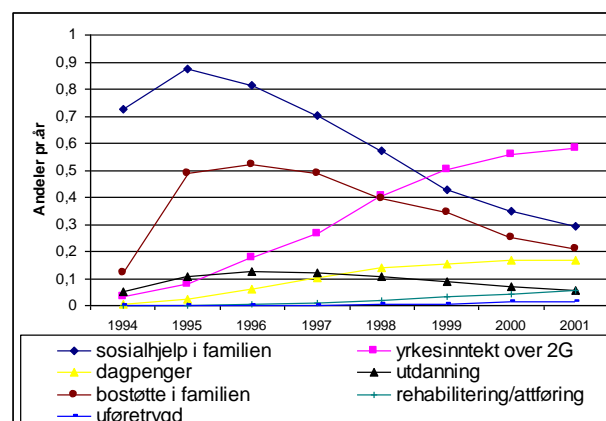
Figur 4.7

Rett og pliktgruppen ankommet 1993, menn

Figur 4.8

"Rett og pliktgruppen" ankommet 1993, kvinner

Sosialhjelp og bostøtte

Av figur 4.7 og 4.8 ser vi moderate forskjeller mellom kjønn når det gjelder nivået på disse andelene. Andelen kvinner i "rett og pliktgruppen" med bostøtte i familien er i hele perioden større enn for menn, på det meste i 1997 er forskjellen på bortimot 11 prosentpoeng. Også andelene med sosialhjelp er med unntak av i 1996 større for kvinner. De større andelene på disse ordningene for kvinnene skyldes nok de lavere andelene med yrkesinntekt over 2G.

Arbeidsmarkedstilknytning og utdanning

I forhold til andelene med yrkesinntekt over 2G er forskjellene større. På det meste er det i 1998 18,5 prosentpoeng flere menn med yrkesinntekt over 2G enn kvinner. Denne forskjellen reduseres noe de neste årene, men fortsatt er det 12 prosentpoeng flere menn over inntektsgrensen ved utløpet av perioden. Dette forklarer også de lavere andelene med dagpenger for kvinner, hvis da også færre kvinner er i jobb og ikke bare tjener mindre.

Utviklingen i andelen i utdanning viser også forskjeller. Fra figurene ser en at denne er større for menn i hele perioden, på det meste nærmere 5 prosentpoeng. Også figurene med 1992- og 1994-kohorten viser at menn tok mer utdanning (vedlegg A, Figur A11-A14). Dette støtter en hypotese om at investering i humankapital tidlig i perioden fører til økt inntekt senere.

Sykdomsrelaterte ytelser

Vi ser fra figur 4.7 og 4.8 at andelene på rehabilitering/attføring øker fortere for menn enn kvinner. En mulig forklaring på dette er de høyere andelene med yrkesinntekt over 2G for menn. Som nevnt i avsnitt 4.1 vil også de fleste som får uføretrygd tidligere ha vært på rehabiliteringsordningene. Både de høyere andelene på disse ordningene for menn i perioden, og den høyere arbeidsdeltakelsen kan da være med å forklare hvorfor andelene med uføretrygd for menn er over det dobbelte av tilsvarende for kvinner i 2001.

5. Analyse av effekten av botid på sannsynligheten for å motta sosialhjelp

I kapittel 4 så vi at andelen som mottok sosialhjelp sank etter to års botid og fortsatte å synke hvert år deretter for ”rett og pliktgruppen”. Dette indikerer at botiden i Norge kunne være en årsak til at sosialhjelpsandelen sank. Imidlertid vil som nevnt også alle andre relevante variable som varierer over tid kunne ha innvirkning på hvorvidt en person mottar sosialhjelp eller ikke. I et forsøk på å isolere botidseffekten vil det i dette kapitlet kontrolleres for observerbare variable som kan tenkes å ha betydning for sannsynligheten for å motta sosialhjelp. Til dette formålet brukes et paneldatasett med opplysninger om husholdningsstatus, utdanningsnivå, lokale arbeidsmarkedsforhold og om en person er i en familie som mottar sosialhjelp eller ikke i perioden fra første hele oppholdsår til 2001. Kohortene som er inkludert i analysen er personer tilsvarende ”rett og pliktgruppen” med ankomstår i perioden 1992-1996.

5.1 Variabeldefinisjoner og metode

Botid og periodeeffekter

Botid er et sentralt begrep innen forskningen på integrasjon av innvandrere. Dette defineres her som antall år siden oppholdstillatelse ble innvilget. For korrekt å identifisere effekten av kun denne *tiden* i Norge er det dermed nødvendig å kontrollere for alle andre tidsvarierende variable, deriblant alder og arbeidsmarkedsforhold. Årsaken til fokuset på denne variabelen er at den kan si oss noe om ellers uobserverbare forhold, som i hvilken grad nyankomne innvandrere opparbeider seg humankapital nødvendig for å skaffe seg arbeid. Generelt vil dermed en vellykket økonomisk integrasjon kunne kjennetegnes ved at innvandreres evne til å forsørge seg selv øker med botiden. I analysen vil variabelen også plukke opp effekten av opplæringsopplegg utenom ordinær utdanning som innvandrerne har vært med på, dersom dette har innvirkning på sannsynligheten for å motta sosialhjelp, direkte eller indirekte gjennom andre variable.

Siden flere kohorter er inkludert i analysen, vil variabelen botid variere mellom kohorter for et gitt observasjonsår i panelet. Dette fører til at kohortene har samme botid på fem forskjellig

tidspunkt. Det er som nevnt naturlig å anta at det finnes forhold som utvikler seg over tid som påvirker sannsynligheten for å motta sosialhjelp. Dermed er det ønskelig å kontrollere for *når* en observasjon blir gjort. En idé kunne være å innføre en variabel for tidspunktet observasjonen gjøres, for å "rense" botidseffekten for periodeeffekter. Men ved å inkludere en slik variabel vil det oppstå perfekt multikollinearitet, på grunn av definisjonen av botid. Det vil si:

$$\beta_i C_i + \gamma \text{botid}_{it} + \mu \text{observasjonstidspunkt}_{it} \quad (5.1)$$

og

$$C_i + \text{botid}_{it} = \text{observasjonstidspunkt}_{it} \quad (5.2)$$

der C_i indikerer hvilket år person i fikk oppholdstillatelse, $C = (1992, 1993, 1994, 1995, 1996)$ botid_{it} er antall år siden oppholdstillatelse ble innvilget for person i på tidspunkt t og $\text{observasjonstidspunkt}_{it}$ er tidspunktet person i observeres på.

Dermed kan ikke β_i, γ, μ estimeres samtidig. Men dersom det virkelig finnes periodeeffekter som påvirker sosialhjelpsbruk, og vi utelater variabelen $\text{observasjonstidspunkt}_{it}$ vil vi ikke kunne identifisere β_i og γ :

$$\begin{aligned} \beta_i C_i + \gamma \text{botid}_{it} + \mu \text{observasjonstidspunkt}_{it} &= \beta_i C_i + \gamma \text{botid}_{it} + \mu(C_i + \text{botid}_{it}) \\ &= (\beta_i + \mu) C_i + (\gamma + \mu) \text{botid}_{it} \end{aligned} \quad (5.3)$$

Av dette ser vi at estimatene for kohort- og botidseffekten vil være skjeve dersom det spiller en rolle *når* en observasjon gjøres, det vil si dersom $\mu \neq 0$.

Da vi er interessert i mulige forskjeller i sannsynligheten for å motta sosialhjelp for de ulike kohortene, og naturligvis vil inkludere variabelen botid, må vi altså bruke en annen variabel enn observasjonstidspunkt for å forsøke å fange opp periodeeffekter.

Særlig relevant i forhold til periodeeffekter er konjunktursvingninger og endringer i arbeidsmarkedet.²¹ Et godt arbeidsmarked vil gjøre det lettere for de nyankomne innvandrene

²¹ Barth med flere (2004)

å skaffe seg arbeid, og sosialhjelpsbehovet vil dermed kunne minske/falle bort. For å kontrollere for utviklingen i forholdene på arbeidsmarkedet brukes her lokale arbeidsledighetsrater i den regionen personen bor. Disse regionene er blant annet inndelt på grunnlag av hvilke kommuner som arbeidsmarkedsmessig hører sammen.²² I følge Galloway (2006) er det bedre å bruke arbeidsledighetsrate i den økonomiske regionen en person er bosatt, og ikke for eksempel ledighetsraten i kommunen, som mål på arbeidsmarkedsforholdene. Dermed tar en også høyde for muligheten for at personen kan pendle til arbeid i en annen kommune enn der denne er bosatt. Hansen og Lofstrom (2003) finner imidlertid ingen signifikant effekt av lokal arbeidsledighetsrate på sosialhjelpsbruk i Sverige, der lokal er definert som fylket en person er bosatt i. De har også kontrollert for geografiske effekter og sosialhjelpsnorm i den enkelte kommune.

Det ville også her vært ønskelig å inkludere opplysninger om ulike praksis ved sosialkontorene. Men på grunn av manglende data for store deler av perioden og også problemer med sammenlignbarhet, har dette ikke vært mulig. Det er derfor kun arbeidsledighet i region som varierer geografisk i analysen. Denne variabelen vil også ”plukke opp” eventuelle andre forskjeller mellom regioner som kan påvirke sannsynligheten for å motta sosialhjelp, dersom slike forhold varierer systematisk med *nivået* på arbeidsledighetsraten.

En del i ”rett og pliktgruppene” utvandrer etter hvert, som nevnt i kapittel 4. I forbindelse med analyse av botidseffekter vil utvandring være en kilde til skjeve estimater dersom denne er selektiv: Dersom det er slik at de som utvandrer oftere/sjeldnere mottar sosialhjelp enn de som blir, vil dette føre til en overvurdering/undervurdering av effekten av botid på sannsynligheten for å motta sosialhjelp.

Sosioøkonomiske og demografiske variable

Sosioøkonomiske og demografiske variable vil også være viktige for å forklare sosialhjelpsbruk. Det er eksempelvis naturlig å forvente at høyt utdannede innvandrere lettere vil tilegne seg språk og kunnskaper nødvendig for å få en inntekt som utelukker bruk av sosialhjelp, enn personer som kommer til Norge med få eller ingen års skolegang. Informasjon

²² Statistisk sentralbyrå (2000) Standard for økonomiske regioner, Norges Offisielle Statistikk (NOS), C 616.

om formell utdanning er derfor inkludert.²³ På samme måte vil alder og karakteristika ved husholdningen en person er en del av kunne ha betydning for en persons evne til å skaffe seg inntekt. Summarisk statistikk over disse variablene for de ulike kohortene er lagt fram i tabell B1 i vedlegg B.

Kohorteffekter

Kategorivariable for hver enkelt ankomstkohort er som nevnt inkludert i analysen. Dette vil plukke opp eventuelle ulikheter i nivået på sannsynligheten for å motta sosialhjelp mellom kohortene. Disse vil måle forskjeller i uobserverbare forhold som påvirker sannsynligheten for å motta sosialhjelp mellom kohortene, men også variasjon i konjunkturforhold ved ankomst.²⁴

Borjas (1985) påpeker at forskjeller i ”kohortkvalitet”, det vil si uobserverte forskjeller mellom kohorter, kan føre til misledende estimater for botidseffekten for den enkelte kohort. I denne analysen vil dette være relevant dersom eksempelvis de tidligst ankomne kohortene var av høyere ”kvalitet” og av den grunn gikk raskere fra sosialhjelp enn de senere ankomne. Vi observerer de tidligst ankomne kohortene med lengst botid, og dermed vil estimatene for disse kunne være misledende for de som ankom senere.

Det kan altså tenkes at den marginale effekten av botid på sosialhjelpssannsynligheten, botidskoeffisienten, varierer mellom gruppene. Likevel vil modellen som settes opp ha restriksjonen at botidskoeffisienten er lik for alle kohorter. Dette gjøres fordi det er botidseffekten for hele ”rett og pliktgruppen”, og ikke hver enkelt kohort, som ses som interessant. Med denne framgangsmåten økes også graden av generaliserbarhet. Restriksjonen gjør at botidskoeffisienten kan tolkes som et veid gjennomsnitt av effekten av botid for hver enkelt kohort, der vektene er de forskjellige kohortenes andeler av det totale antall observasjoner.

I analysen er det likevel åpnet for at den marginale effekten av botid virker annerledes for personer med landbakgrunn fra det tidligere Jugoslavia, da figurene 4.5 og 4.6 (og figurene

²³ I 1999 gjennomførte Statistisk sentralbyrå en spørreundersøkelse der målet var å få opplysninger om utdanning tatt i utlandet for innvandrere, se Dalheim (2001). Dermed omfatter opplysninger om utdanningsnivå også utdanning tatt i utlandet for de som svarte på undersøkelsen. For personer som står oppført med et utdanningsnivå ett år, men uoppgitt utdanning i årene før, er utdanningsnivået imputert for årene før dette var kjent. Dette er gjort på følgende måte: Dersom et nivå er fullført et år, er personen gitt et nivå lavere i årene før. Nivåene går fra 0 til 9, der 0 innebærer at personen ikke har noen form for formell utdanning. Disse er definert i Statistisk sentralbyrå (2001): ”Norsk standard for utdanningsgruppering: Revidert 2000.”

²⁴ Galloway (2006).

A7-A10) indikerte at disse gikk raskere fra sosialhjelp til arbeid enn resten av gruppen. Det er i tillegg inkludert en kategorivariabel for denne gruppen for å plukke opp eventuelle forskjeller i *nivået* på sosialhjelpssannsynligheten mellom disse og personer i ”rett og pliktgruppen” med annen landbakgrunn.

I kapittel 4 så vi at andelen med sosialhjelp økte det første året for kohorten ankommet 1993. For kohorten ankommet året før er den tilsvarende økningen enda sterkere (se vedlegg A figur A1 og A7). Dette er som nevnt trolig drevet av relativt lang gjennomsnittlig ventetid i asylmottak før bosetting i en kommune for disse kohortene. For å kontrollere for denne fiktive positive effekten av botid på sosialhjelpssannsynligheten de første årene i Norge, er det inkludert dummier for første hele oppholdsår for disse to kohortene. En slik pragmatisk løsning velges da det ikke er mulig å identifisere disse personene direkte.²⁵

5.2 Modellspesifikasjon og resultater

La

$y_{it} = 1$ hvis person i var i en familie som mottok sosialhjelp på tidspunkt t

$y_{it} = 0$ ellers.

Modell 1

$$y_{it} = \alpha + X_{it}'\beta + \varepsilon_{it} \text{ der } i = 1, 2, \dots, n \quad \text{og} \quad t = 1, 2, \dots, T, \quad (5.4)$$

der X er en vektor som beskriver sosioøkonomiske og demografiske karakteristika for person i , arbeidsledighetsraten i den økonomiske regionen hvor person i er bosatt på tidspunkt t , botid i Norge for person i på tidspunkt t og kategorivariabel for hvilket år person i kom til Norge. Det antas at y_{it} har en sammenheng med de observerte kjennetegn i vektor X .

Videre antas at:

$$\varepsilon_{it} \sim N(0, 1)$$

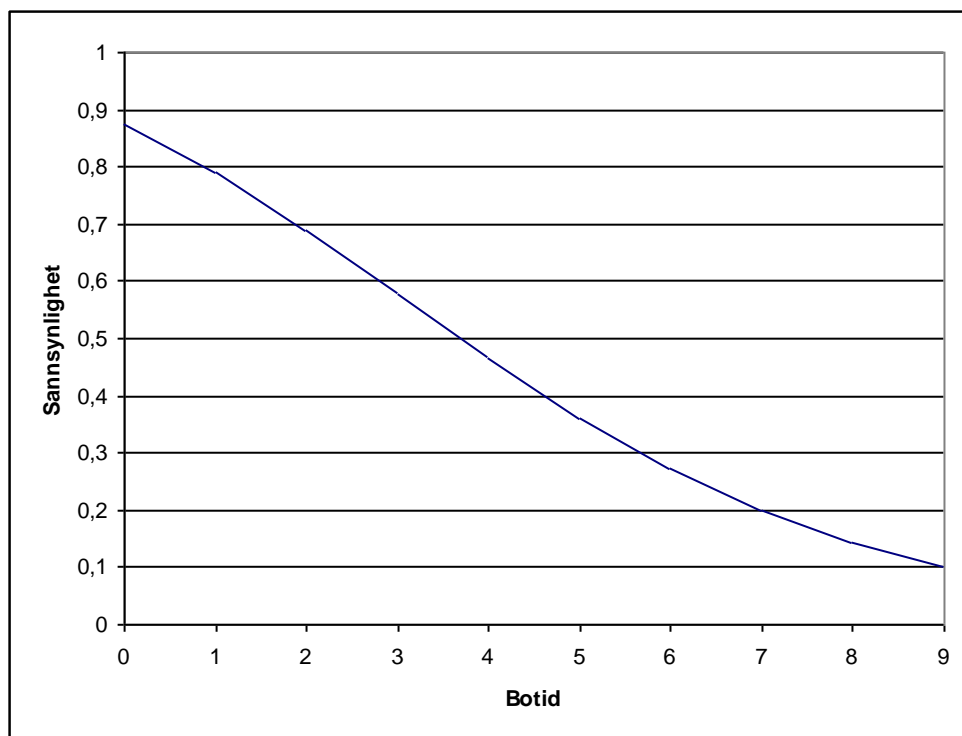
²⁵ Vi mangler opplysninger om hvem som var i asylmottak etter at oppholdstillatelse ble innvilget.

Denne antakelsen om restleddet innebærer at vi estimerer en probit-modell, der sannsynligheten for at person i mottar sosialhjelp på tidspunkt t kan skrives som en funksjon av de inkluderte variablene, det vil si:

$$\begin{aligned} \Pr \{y_{it} = 1\} \\ &= \Pr\{\alpha + X'_{it}\beta + \epsilon_{it} > 0\} = \Pr\{\epsilon_{it} > -(\alpha + X'_{it}\beta)\} \\ &= 1 - \Pr\{\epsilon_{it} < -(\alpha + X'_{it}\beta)\} = \Phi(\alpha + X'_{it}\beta) \end{aligned} \quad (5.5)$$

Der Φ er den kumulative standard normalfordelingsfunksjonen (Gaussfunksjonen), og den siste likheten følger av at denne funksjonen er symmetrisk.

Tabell B3 i gir resultatene fra estimering av modell 1. Disse indikerer at botid har en negativ og avtakende effekt på sannsynligheten for å være sosialhjelpsmottaker for ”rett og pliktgruppen”, også når en kontrollerer for andre observerbare variable som varierer med tiden. Koeffisientestimatene her kan ikke tolkes som marginale endringer i sannsynlighet. Effekten av marginale endringer i variablene avhenger av nivået på alle variablene på grunn av ikke-lineariteten til den kumulative normalfordelingsfunksjonen. For å omsette estimatene i sannsynligheter er det derfor nødvendig å anta verdier på alle variable. I figur 5.1 under brukes estimatene fra modell 1 til å vise hvordan sosialhjelpssannsynligheten påvirkes av botiden. I figuren er det kun effekten av antall år i Norge som illustreres, altså holdes tidsvarierende variable som alder og arbeidsledighet konstant (se fotnote til figur 5.1).

Figur 5.1**Estimert effekt av botid på sannsynligheten for å motta sosialhjelp²⁶**

Estimatene i tabell B3 gir også signifikante forskjeller mellom kohortene. Kohorten ankommet 1992 er valgt som referanse, og vi ser at nivået på sosialhjelpsannsynligheten for alle de senere ankomne kohortene er lavere enn tilsvarende for de som ankom 1992. Dette kan bety at de senere ankomne kohortene har uobserverte egenskaper som gjør at de mottar mindre sosialhjelp. Men det kan som nevnt også være en effekt av forhold som gjaldt spesielt for det året de ankom, som for eksempel arbeidsmarkedseffekter. Det bedre arbeidsmarkedet i perioden, jamfør figur 4.2, kan ha vært med å bidra til disse forskjellene mellom kohortene.

For utdanningsvariablene er personer med utdanningsnivå tilsvarende obligatorisk utdanning eller lavere valgt som referansegruppe. Fra tabell B3 ser en at sannsynligheten for å motta sosialhjelp synker monotont med utdanningsnivå. Gruppen som står oppført med uoppgitt utdanning utgjør omtrent 20 prosent. Det er en relativt stor negativ effekt fra denne

²⁶ Estimaten er for en referanseperson i "rett og pliktgruppen" som er en mann i et parforhold uten barn, med utdanning tilsvarende videregående skole, landbakgrunn fra et annet land enn det tidligere Jugoslavia, som fikk oppholdstillatelse i 1994, 30 år gammel. Arbeidsledighetsraten er satt til 2,68 prosent, som var gjennomsnittet over alle observasjoner i perioden vi ser på. Langs x-aksen øker bare botiden. Estimaten er basert på modell 1.

variabelen. Dette *kan* bety at en del med utdanning utover obligatorisk nivå ikke har oppgitt denne.

Figurene 4.5 og 4.6 indikerte at personer fra det tidligere Jugoslavia gikk raskere fra sosialhjelp til arbeid enn resten av ”rett og pliktgruppen”. Denne effekten gjelder også når vi her kontrollerer for observerbare forskjeller. Den marginale negative effekten av botid for en person fra det tidligere Jugoslavia er altså større enn for en person fra andre land, alt annet likt. Imidlertid er nivået på sosialhjelpssannsynligheten med estimatene fra modell 1 høyere for en person fra det tidligere Jugoslavia.

Estimatene avdekker også en signifikant forskjell mellom kjønn. Koeffisienten til kategorivariabelen kvinne er negativ hvilket betyr at kvinner har lavere sannsynlighet for å motta sosialhjelp enn menn for gitte nivåer på de andre inkluderte variablene.

Vi ser også fra tabell B3 at arbeidsledigheten har en positiv, men avtakende effekt på sannsynligheten for å motta sosialhjelp. Koeffisientestimatene fra modell 1 innebærer at for arbeidsledighetsrater på over omtrent 3 prosent har økt arbeidsledighet en *negativ* marginal effekt på sannsynligheten for å motta sosialhjelp. Her er det verdt å minne om at denne variabelen også vil måle andre forhold som påvirker sosialhjelpsbruk dersom dette varierer systematisk med nivået på arbeidsledigheten i regioner. Tolkningen av koeffisientene er derfor noe usikker. I tillegg vil det kunne være en seleksjonseffekt knyttet til hvem som bosettes av ”rett og pliktgruppen”. En del i ”rett og pliktcohortene” selvetablerer seg, det vil si de bosettes *ikke* i en kommune etter avtale med utlendingsmyndighetene. Dersom det eksempelvis er slik at de selvetablerte finner jobb i regioner med relativt høy arbeidsledighet, mens andre bosettes og mottar sosialhjelp i regioner med lav ledighet, vil dette føre til en undervurdering av den positive effekten av arbeidsledighetsraten på sannsynligheten for å motta sosialhjelp.

Et opplagt problem i regresjonen i modell 1 er imidlertid antakelsen om at alle restleddene er uavhengige og identisk fordelte, altså at det antas homogenitet i uobserverbare trekk. Det vil si at for person i og j ($i \neq j$, for alle i og j) er det *kun* forskjeller i de inkluderte observerbare variable som forklarer om en person mottar sosialhjelp eller ikke. Dette er trolig ikke tilfellet. Dersom en eksempelvis antar at evnen til å tilegne seg språkkunnskaper relevante for arbeidsmarkedet varierer mellom individer, vil forutsetningen om homogenitet være

urealistisk. I tillegg vil det kunne være en mengde slike uobserverbare individspesifikke trekk som varierer fra person til person som har påvirkning på sannsynligheten for å motta sosialhjelp. Da dataene vi har gir opplysninger om individene over tid, kan denne individuelle heterogeniteten inkluderes ved å estimere en modell med stokastiske individspesifikke effekter av typen:²⁷

Modell 2

$$y_{it} = \alpha + X_{it}\beta + \varepsilon_{it} \quad (i = 1, 2, \dots, n \quad \text{og} \quad t = 1, 2, \dots, T) \quad (5.6)$$

Til forskjell fra i likning (5.4) antas det nå at:

$$\varepsilon_{it} = \mu_i + v_{it} \quad , \quad (5.7)$$

der μ_i er et tidsinvariant individspesifikt restledd og v_{it} er et vanlig "white-noise" restledd.

Videre antar vi at:

$$\mu_i, v_{it} \sim N(0, \Omega) \quad (5.8)$$

der:

$$\Omega = \begin{bmatrix} \sigma_\mu^2 & 0 \\ 0 & 1 \end{bmatrix} \quad (5.9)$$

$$\text{Som betyr at } \text{Var}(\varepsilon_{it}) = \sigma_\mu^2 + 1 \quad (5.10)$$

$$\text{Og at } \text{corr}(\varepsilon_{it}, \varepsilon_{is}) = \rho = \frac{\sigma_\mu^2}{\sigma_\mu^2 + 1} \quad , \quad (5.11)$$

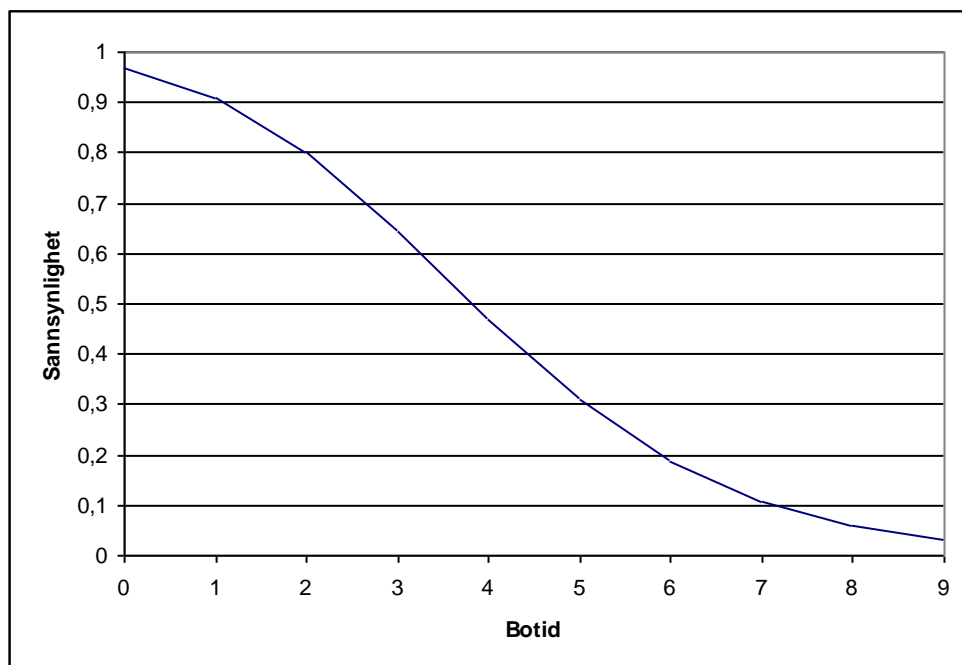
der ρ er et uttrykk for andelen av variansen til restleddet ε_{it} som tilskrives parameteren som måler individuell heterogenitet (σ_μ^2). Modell 1 kan ses på som et spesialtilfelle av Modell 2 gitt ved $\sigma_\mu^2 = 0$.

²⁷ Modell 2 er lik modellen som brukes i Hansen og Lofstrom (2003).

Figur 5.2 under illustrerer effekten av botid på sannsynligheten for å motta sosialhjelp for en referanseperson i "rett og pliktgruppen", når en inkluderer individuelle uobserverbare forskjeller. Vi ser at effekten av botid i stor grad er lik den i Figur 5.1. Imidlertid gir modell 2 en høyere estimert sannsynlighet i starten av perioden, og den marginale negative effekten av botid er sterkere etter omtrent fire år sammenlignet med modellen uten individuell heterogenitet. Estimaten fra modell 2 er presentert i tabell B3. Til forskjell fra modell 1 indikerer disse at det ikke er noen signifikant forskjell i sosialhjelpssannsynlighet mellom kvinner og menn. Det samme gjelder forskjellen mellom kohortene ankommet 1992 og 1993. Det er også kun én signifikant kvalitativ forskjell fra modell 1, nemlig koeffisienten til kategorivariabelen for personer med landbakgrunn fra det tidligere Jugoslavia. Denne er signifikant negativ i modellen med individuell heterogenitet, hvilket innebærer en lavere sannsynlighet for å motta sosialhjelp for denne gruppen sammenlignet med personer fra andre land, alt annet likt.

Figur 5.2

Estimert effekt av botid på sannsynligheten for å motta sosialhjelp. Stokastiske individspesifikke effekter²⁸

Selv om Modell 2 tar høyde for individuelle uobserverte egenskaper, er det også her et opplagt problem som kan gi skjeve estimater. Dette kommer av definisjonen av den endogene

²⁸ Estimaten er basert på modell 2 og er for en referanseperson lik den i figur 5.1. Det er imidlertid ingen signifikant forskjell mellom kvinner og menn i estimaten fra modell 2.

variabelen ”sosialhjelp i familien”. Da alle personer i en familie blir definert som mottakere av sosialhjelp dersom en i familien er mottaker, vil observasjoner av den avhengige variabelen være perfekt korrelerte mellom individer som er registrert i samme familie. I modell 2 modelleres ikke denne korrelasjonen.

For å forsøke å bøyte på dette problemet estimeres modell 2 separat for hvert kjønn. Dersom de voksne i en familie i stor grad består av en mann og en kvinne, kan da observasjonene betraktes som uavhengige i forhold til definisjonen av ”sosialhjelp i familien”. I tillegg åpner vi da for forskjellige effekter mellom kjønn av de antatt eksogene variablene på sannsynligheten for å motta sosialhjelp.

Figurer som viser effekten av botid på sannsynligheten for å motta sosialhjelp med estimatene fra de separate regresjonene er lagt fram i vedlegg B (figur B1 og B2). Disse avviker ikke vesentlig fra figur 5.1 og 5.2. Det er også begrenset i hvilken grad disse er sammenlignbare med figur 5.1 og 5.2, siden de to første modellene hadde restriksjonen at botiden hadde lik marginal effekt på sannsynligheten for å motta sosialhjelp for begge kjønn.

I tabell B4 er estimatene for de separate regresjonene lagt fram. Det er her få kvalitative endringer i estimatene sammenlignet med modell 2 estimert for begge kjønn. Vi ser at kvinner i parforhold har lavere sannsynlighet for å motta sosialhjelp enn enslige kvinner. For menn er denne effekten motsatt. Estimatene fra den separate regresjonen for kvinner indikerer også at landbakgrunn fra det tidligere Jugoslavia medfører en høyere sannsynlighet for å motta sosialhjelp, mens den marginale effekten av botid er signifikant lavere for denne gruppen sammenlignet med kvinner med annen landbakgrunn. I den separate regresjonen for menn estimeres en lavere sosialhjelpssannsynlighet for menn fra det tidligere Jugoslavia. Botidseffekten for disse er derimot ikke forskjellig fra effekten for menn med annen landbakgrunn på et 5 prosents signifikansnivå.

Oppsummering og konklusjon

Formålet med dette arbeidet har vært å se på ”veien inn i Norge” for ulike innvandrergupper som ble innvilget oppholdstillatelse i perioden 1992-1996 . Grupper som i dag ville hatt rett og plikt til introduksjonsprogram i henhold til introduksjonsloven for nyankomne innvandrere, har vært spesielt i fokus.

En sentral problemstilling i arbeidet har vært hvordan bruk av stønader og arbeidsmarkedstilknytning arter seg for ulike innvandringsgrupper de første årene i Norge. Det gjeldende regelverket, og eventuelle endringer i dette, vil dermed være sentralt for å forklare den enkeltes tilpasning. Derfor gir kapittel 2 en beskrivelse av regelverket for stønadsordningene i forhold til nyankomne innvandrere. Sentralt her er vilkår om forutgående medlemskap i folketrygden for rett til visse typer stønader. I noen tilfeller er også stønadens størrelse avhengig av hvor lenge en person har vært bosatt i Norge. Unntak for flyktninger og deres familiegjenforente gjør i mange tilfeller deres situasjon gunstigere sammenlignet med andre (nyankomne) innvandrere, dersom behov for stønad oppstår.

Det er også gitt en oversikt over grupper som i dag ville ha hatt rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogram, og som ankom i perioden 1992-2001. I tillegg er det gitt en oversikt over forskjellige innvandringsgrupper etter kjennetegn som oppholdsgrunnlag og landbakgrunn for de som ankom i perioden 1992-2005.

I kapittel 4 har vi sett nærmere på arbeidsmarkedstilknytning og bruk av utvalgte stønader for de såkalte ”rett og pliktgruppene” som ankom i perioden 1992-1994. Disse har blitt sammenlignet med andre ikke-vestlige innvandrere og grupper med norsk landbakgrunn. Metoden som brukes her gjør at det ikke er mulig å skille botidseffekter fra andre variable som varierer med tiden. Imidlertid ser det ut til at for ”rett og pliktgruppene” ankommet 1992-1994 skjer det en tilpasning til norske forhold som gjør at nivåer på variablene som måler arbeidsmarkedstilknytning og bruk av stønader i hvert fall nærmer seg tilsvarende for gruppen med norsk landbakgrunn. Det er dog relativt store forskjeller med hensyn til landbakgrunn, og årsaken til assimileringen skyldes delvis at personer fra det tidligere Jugoslavia kom seg raskt i arbeid.

For ikke-vestlige innvandrere som ikke var i "rett og pliktgruppen", er andelene med stønad lave sammenlignet med "rett og pliktgruppen". Imidlertid viser stønadsandelene for denne gruppen liten endring i perioden. Dette kan tyde på at tilstanden som gjorde stønaden nødvendig, i større grad er et vedvarende problem for disse. I lys av kravet til forutgående medlemskap i folketrygden for ikke-flyktninger for rett til uføretrygd og rehabiliteringsordningene ville en forvente en markert endring i mottakelse av disse stønadene etter tre år. Det er imidlertid få tegn på dette.

Kapittel 4 avdekker at sosialhjelp var den viktigste inntektskilden for "rett og pliktgruppen" de første årene i Norge. I kapittel 5 analyseres effekten av botid på sannsynligheten for å motta sosialhjelp for "rett og pliktkohortene" ankommet 1992-1996. Her kontrolleres det for effekter fra antatt relevante variable som kan forklare bruk av sosialhjelp.

Det estimeres først en modell der det antas homogenitet i uobserverbare variable. Da det er lite trolig at det kun er de inkluderte variablene som kan forklare sosialhjelpsbruk, estimeres det også en modell med stokastiske individspesifikke effekter. Vi finner at botiden har en negativ, men avtakende effekt på sannsynligheten for å motta sosialhjelp. Forskjellene mellom resultatene fra de ulike metodene er små. Imidlertid gir estimatene fra modellen med individuell heterogenitet en sterkere negativ effekt av botiden på sosialhjelpssannsynligheten etter omtrent fire år for en referanseperson i "rett og pliktgruppen". Vi finner også at botidseffekten er signifikant sterkere for personer fra det tidligere Jugoslavia i denne modellen. Videre har denne gruppen lavere sannsynlighet for å motta sosialhjelp enn personer fra andre land, alt annet likt.

Modellen med individspesifikke effekter estimeres også for hvert kjønn. Når modellen estimeres separat for kvinner finner vi at landbakgrunn fra det tidligere Jugoslavia gir høyere sannsynlighet for å motta sosialhjelp sammenlignet med kvinner med annen landbakgrunn. Imidlertid er effekten av botid sterkere for kvinner fra det tidligere Jugoslavia.

Når modellen estimeres separat for menn blir situasjonen en annen: Menn fra det tidligere Jugoslavia har lavere sannsynlighet for å motta sosialhjelp enn menn med annen landbakgrunn, alt annet likt. Det er derimot ingen signifikant forskjell i effekten av botid mellom disse gruppene av menn.

Dermed kan vi konkludere med at for ”rett og pliktgruppen” ankommet i perioden 1992-1996 bidro økt botid til mindre bruk av sosialhjelp. Kontrollert for andre tidsvarierende variable finner vi altså en effekt av at disse innvandrerne etter hvert tilpasset seg norske forhold på en måte som gjorde avhengigheten av sosialhjelp mindre. Så gjenstår det å se om introduksjonsordningen kan forsterke denne effekten, slik at veien til økonomisk selvstendighet blir enda kortere.

Referanser

Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Odelstingsproposisjon nr. 28 (2002-2003). "Om lov om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven)."

Barth, E., B. Bratsberg (2004): "Identifying Earnings Assimilation of Immigrants under Changing Macroeconomic Conditions." *Scandinavian Journal of Economics* 106(1), 1-22.

Borjas, G. J. (1985): "Assimilation, Changes in Cohort Quality, and the Earnings of Immigrants." *Journal of Labor Economics* 3(4), 463-489.

Borjas, G. J. og S. J. Trejo (1991): "Immigrant Participation in the Welfare System." *Industrial and Labor Relations Review* 44(2), 195-211.

Dahl, G. (2002): "Innvandrere og trygd." Notater 2002/55, Statistisk sentralbyrå.

Dalheim, E. (2001): "En skjemabasert komplettering av registeret over befolkningens høyeste utdanning - et forprosjekt med fokus på innvandrere". Samfunnsspeilet 2001/2, 48-54, Statistisk sentralbyrå.

Forskrifter (2005-2006), Statens lånekasse for utdanning, URL: http://www.lanekassen.no/templates/forskriftsdel_10704.aspx [13.august, 2008]

Fevang, E., K. Røed, L. Westlie og T. Zhang (2004): "Veier i, rundt i, og ut av det norske trygde- og sosialhjelpssystemet". Rapport 2004/6, Stiftelsen Frisch-senteret for samfunnsøkonomisk forskning.

Galloway, T. (2006): "The Labor Market Integration of Immigrant Men and Woman." Discussion paper 483, Statistisk sentralbyrå.

Hansen, J. og M. Lofstrom (2003): "Immigrant Assimilation and Welfare Participation." *Journal of Human Resources* 38(1), 74-98.

Kavli, H., A. Hagelund og M. Bråthen (2007): "Med rett til å lære og plikt til å delta – en evaluering av introduksjonsprogram for nyankomne flyktninger og innvandrere." FAFO-Rapport 2007/34.

Kommunal- og regionaldepartementet (2003): Rundskriv H-20/03, "Lov om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven)."

Kommunal- og regionaldepartementet (2005): Rundskriv H-20/05, "Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven)."

Rettskilder for NAV, URL: <http://rundskriv.nav.no/rtv/lpext.dll?f=templates&fn=main-j.htm&2.0> [13.august, 2008]

Statistisk sentralbyrå (2000): "Standard for økonomiske regioner." Norges Offisielle Statistikk (NOS), C 616.

Statistisk sentralbyrå (2001): "Norsk standard for utdanningsgruppering: Revidert 2000." Norges Offisielle Statistikk (NOS), C 617.

Stortingsmelding nr. 9 (2006-2007): "Arbeid, velferd og inkludering." Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Østby, L. (2001): "Beskrivelse av nyankomne flyktningers vei inn i det norske samfunnet." Notater 2001/23, Statistisk sentralbyrå.

Østby, L. (2004): "Innvandrere i Norge - hvem er de og hvordan går det med dem?" Notater 2004/65-66, Statistisk sentralbyrå.

Aaberge, R., M. Mogstad, and A. Wist (2008): "Does it pay to Work?" Mimeo, Statistisk sentralbyrå.

Vedlegg

Vedlegg A

Tabell A1

Innvandrere som ville ha hatt rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogram med første oppholdsår i perioden 1992-2001. Ti hyppigste landbakgrunner hvert år

Første oppholdsår 1992

Landbakgrunn	Antall	Prosent
Bosnia-Hercegovina	460	12,94
Irak	335	9,42
Iran	286	8,04
Kroatia	72	2,02
Libanon	53	1,49
Makedonia	165	4,64
Serbia og Montenegro	765	21,51
Somalia	270	7,59
Sri Lanka	296	8,32
Vietnam	341	9,59
Andre land	513	14,43
Total	3556	100,00

Første oppholdsår 1994

Landbakgrunn	Antall	Prosent
Bosnia-Hercegovina	1798	63,40
Eritrea	16	0,56
Irak	116	4,09
Iran	146	5,15
Kroatia	19	0,67
Libanon	11	0,39
Serbia og Montenegro	296	10,44
Somalia	153	5,39
Sri Lanka	65	2,29
Vietnam	61	2,15
Andre land	155	5,47
Total	2836	100,00

Første oppholdsår 1993

Landbakgrunn	Antall	Prosent
Bosnia-Hercegovina	3764	65,28
Irak	284	4,93
Iran	197	3,42
Kroatia	25	0,43
Libanon	35	0,61
Makedonia	50	0,87
Serbia og Montenegro	568	9,85
Somalia	188	3,26
Sri Lanka	174	3,02
Vietnam	136	2,36
Andre land	345	5,98
Total	5766	100,00

Første oppholdsår 1995

Landbakgrunn	Antall	Prosent
Bosnia-Hercegovina	802	45,93
Irak	192	11,00
Iran	106	6,07
Kroatia	20	1,15
Serbia og Montenegro	209	11,97
Somalia	149	8,53
Sri Lanka	68	3,89
Sudan	19	1,09
Tyrkia	12	0,69
Vietnam	47	2,69
Andre land	122	6,99
Total	1746	100,00

Første oppholdsår 1996

Landbakgrunn	Antall	Prosent
Bosnia-Hercegovina	417	35,22
Etiopia	15	1,27
Irak	205	17,31
Iran	95	8,02
Kroatia	12	1,01
Serbia og Montenegro	33	2,79
Somalia	115	9,71
Sri Lanka	116	9,80
Sudan	12	1,01
Vietnam	16	1,35
Andre land	148	12,50
Total	1184	100,00

Første oppholdsår 1998

Landbakgrunn	Antall	Prosent
Afghanistan	31	1,43
Bosnia-Hercegovina	118	5,46
Etiopia	31	1,43
Irak	621	28,72
Iran	273	12,63
Kroatia	76	3,52
Serbia og Montenegro	122	5,64
Somalia	520	24,05
Sri Lanka	81	3,75
Sudan	27	1,25
Andre land	262	12,12
Total	2162	100,00

Første oppholdsår 2000

Landbakgrunn	Antall	Prosent
Afghanistan	236	4,08
Bosnia-Hercegovina	137	2,37
Colombia	69	1,19
Etiopia	116	2,01
Irak	3246	56,13
Iran	238	4,12
Kroatia	167	2,89
Serbia og Montenegro	253	4,37
Somalia	918	15,87
Sri Lanka	39	0,67
Andre land	364	6,29
Total	5783	100,00

Første oppholdsår 1997

	Antall	Prosent
Bosnia-Hercegovina	152	11,58
Etiopia	18	1,37
Irak	379	28,87
Iran	239	18,20
Russland	14	1,07
Serbia og Montenegro	62	4,72
Somalia	169	12,87
Sri Lanka	68	5,18
Sudan	19	1,45
Vietnam	22	1,68
Andre land	171	13,02
Total	1313	100,00

Første oppholdsår 1999

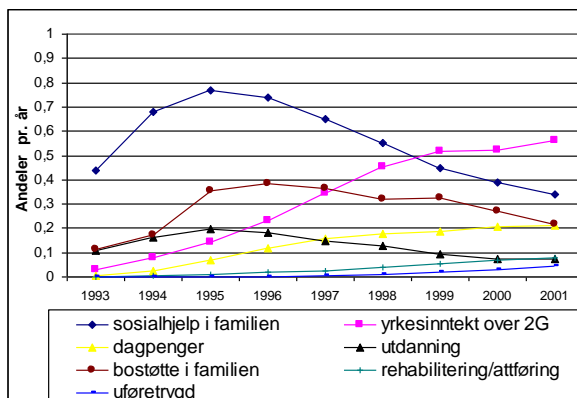
Landbakgrunn	Antall	Prosent
Afghanistan	94	1,42
Bosnia-Hercegovina	204	3,08
Etiopia	84	1,27
Irak	1273	19,23
Iran	268	4,05
Kroatia	501	7,57
Serbia og Montenegro	3167	47,83
Somalia	578	8,73
Sri Lanka	61	0,92
Sudan	51	0,77
Andre land	340	5,14
Total	6621	100,00

Første oppholdsår 2001

Landbakgrunn	Antall	Prosent
Afghanistan	423	13,27
Bosnia-Hercegovina	71	2,23
Etiopia	168	5,27
Irak	488	15,31
Iran	421	13,21
Kroatia	74	2,32
Pakistan	85	2,67
Russland	72	2,26
Serbia og Montenegro	200	6,28
Somalia	558	17,51
Andre land	627	19,67
Total	3187	100,00

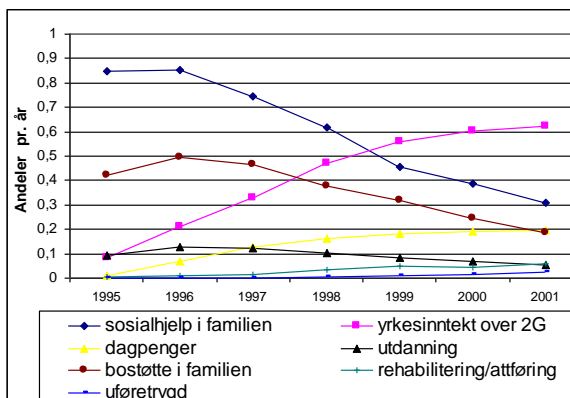
Figur A1

"Rett og pliktgruppen" ankommet 1992

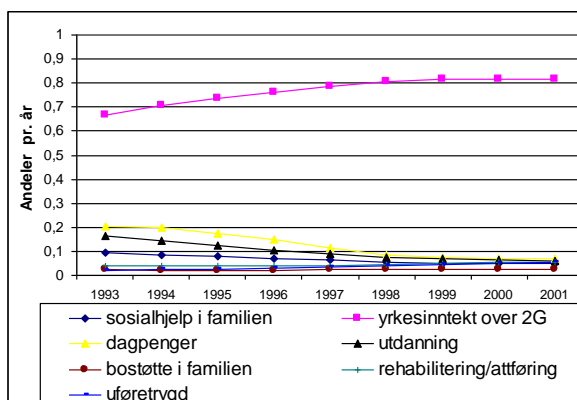
Figur A2

"Rett og pliktgruppen" ankommet 1994

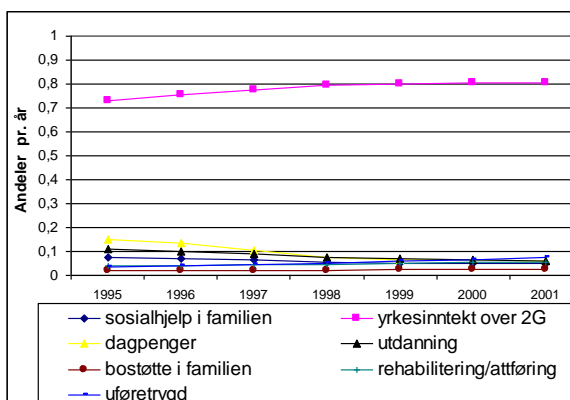
Figur A3

Referansegruppe 1992 uten innvandringsbakgrunn

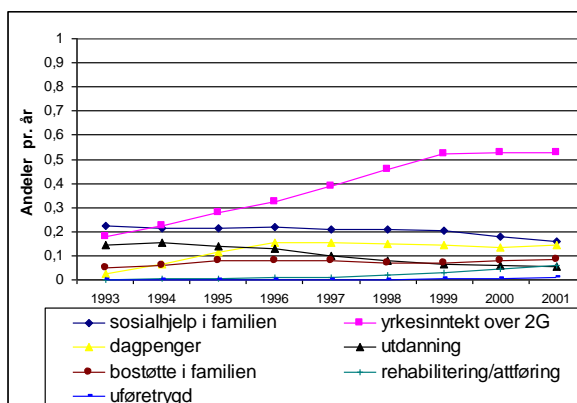
Figur A4

Referansegruppe 1994 uten innvandringsbakgrunn

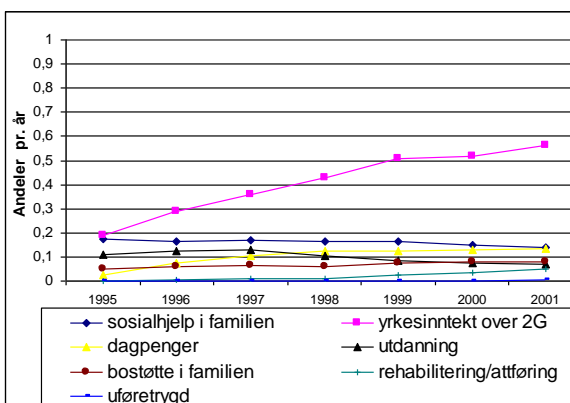
Figur A5

Ikke-vestlige innvandrere ankommet 1992

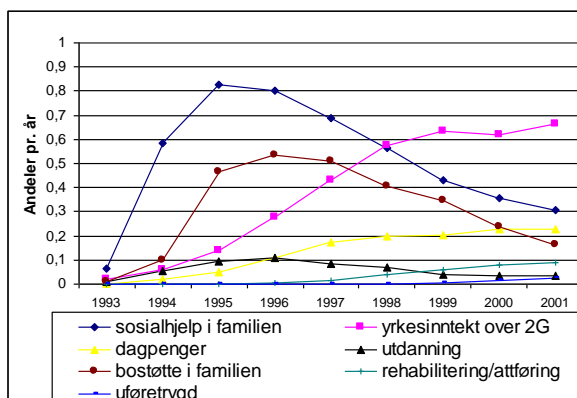
Figur A6

Ikke-vestlige innvandrere ankommet 1994

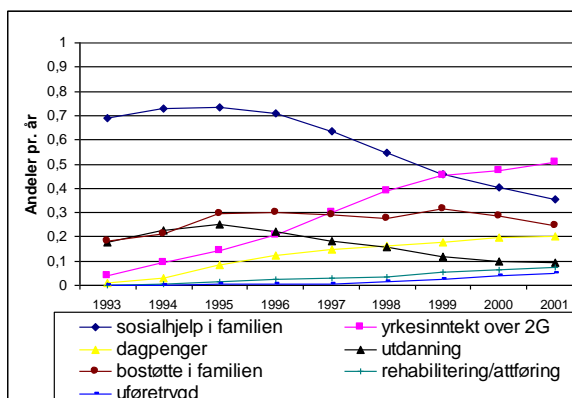
Figur A7

”Rett og pliktgruppen” fra det tidligere Jugoslavia ankommet 1992

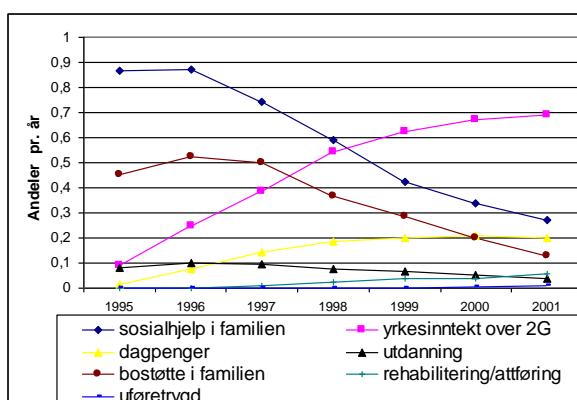
Figur A8

”Rett og pliktgruppen” fra andre land ankommet 1992

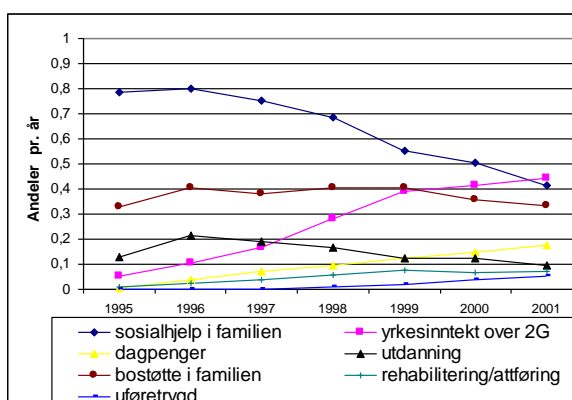
Figur A9

”Rett og pliktgruppen” fra det tidligere Jugoslavia ankommet 1994

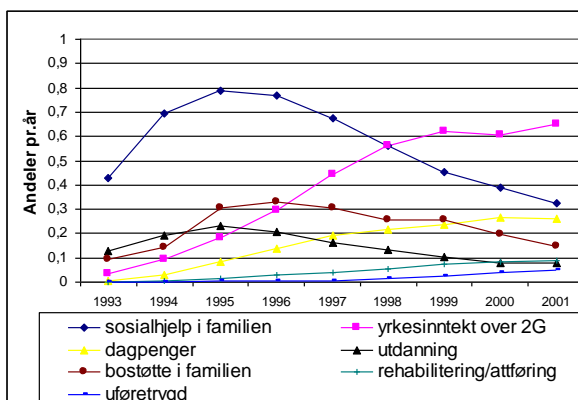
Figur A10

”Rett og pliktgruppen” fra andre land ankommet 1994

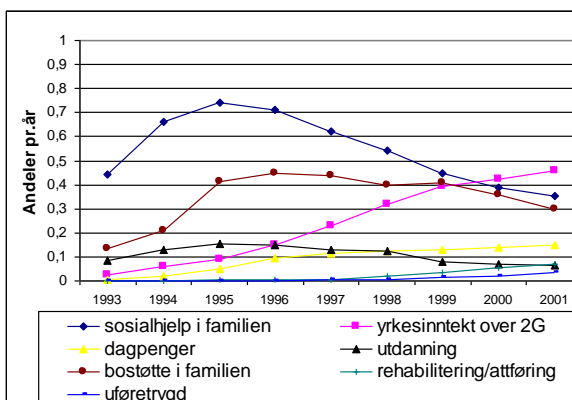
Figur A11

Rett og pliktgruppen ankommet 1992,
menn

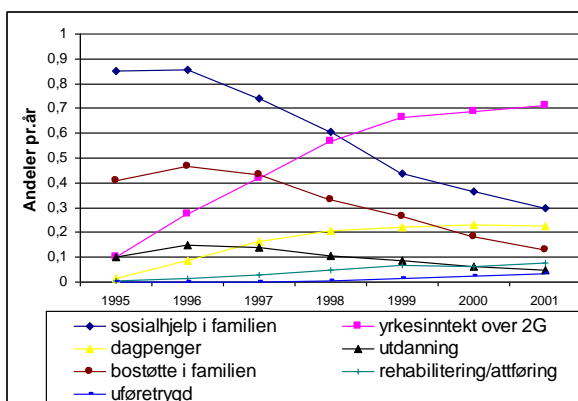
Figur A12

"Rett og pliktgruppen" ankommet 1992,
kvinner

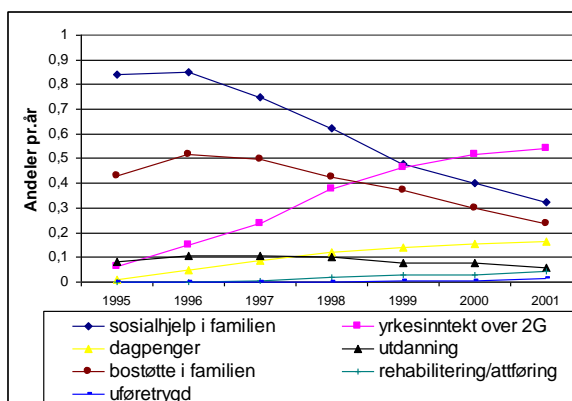
Figur A13

"Rett og pliktgruppen" ankommet 1994,
menn

Figur A14

"Rett og pliktgruppen" ankommet 1994,
kvinner

Tabell A2 Gjennomsnittlig beløp pr. person i familie som mottok sosialhjelp (2001-kroner)

Gjennomsnitt (standardavvik)

"Rett og pliktgruppen"	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	Differanse(første år-2001)
kohort1992	67466 (39887)	57456 (37550)	59325 (36452)	53123 (35811)	48832 (35075)	44893 (36132)	43974 (43378)	40749 (37857)	40509 (39378)	-26957
kohort 1993		53436 (33276)	63097 (32758)	49847 (32637)	43672 (32638)	39144 (35188)	39322 (35197)	36649 (34020)	38304 (35136)	-15132
kohort 1994			69173 (35534)	55824 (36271)	46895 (34963)	40367 (35415)	40037 (35349)	37139 (33872)	39184 (36313)	-29989
Andre ikke-vestlige										
kohort 1992	31476 (30508)	34425 (29751)	29632 (28342)	31461 (27308)	34143 (29337)	31434 (28354)	34411 (32135)	38042 (32837)	38021 (32668)	6545
kohort 1993		36515 (32350)	35700 (29766)	33088 (30486)	30916 (31521)	30239 (27324)	31659 (32845)	30181 (30854)	37815 (37931)	1300
kohort 1994			28163 (28419)	28966 (27955)	28484 (26505)	25606 (25490)	27741 (27198)	29417 (29799)	32862 (35451)	4699
Referansegrupper										
kohort 1992	16390 (23321)	17276 (22857)	17471 (23301)	18283 (24271)	19155 (25472)	19796 (26507)	20786 (28819)	21083 (28802)	22694 (30814)	6304
kohort 1993		17038 (23795)	17226 (22771)	18002 (24281)	18801 (25126)	19340 (27025)	20077 (28408)	19809 (28172)	21201 (32363)	4163
kohort 1994			16702 (22925)	17309 (23614)	18150 (24091)	18592 (25715)	19392 (27682)	19343 (27015)	20622 (29572)	3920

Vedlegg B

Tabell B1

Summarisk statistikk for ”rett og pliktgruppen”, etter ankomstår

	kohort1992	kohort1993	kohort1994	kohort1995	kohort1996
Antall barn	1,34 (1,48)	1,13 (1,22)	1,19 (1,30)	1,32 (1,46)	1,23 (1,53)
Alder	34,07 (7,88)	37,19 (9,18)	37,68 (9,30)	36,12 (9,11)	35,82 (9,13)
Lokal arbeidsledighetsrate	2,906 (1,019)	2,736 (0,951)	2,538 (0,903)	2,398 (0,746)	2,301 (0,597)
Enslige	0,382	0,279	0,278	0,311	0,340
I parforhold	0,618	0,721	0,722	0,689	0,660
Annen husholdningstype	0,00004	0,00013	0,00000	0,00000	0,00000
Obligatorisk utdanning eller mindre	0,494	0,399	0,380	0,408	0,401
Videregående utdanning	0,211	0,288	0,307	0,265	0,274
Universitets – eller høyskole utdanning	0,082	0,123	0,127	0,084	0,119
Uoppgitt utdanning	0,213	0,189	0,187	0,243	0,206
Kvinne	0,450	0,497	0,511	0,494	0,527
Andel fra det tidligere Jugoslavia	0,351	0,754	0,731	0,582	0,378
Antall observasjoner	24454	37331	17259	9767	5516

Tabell B2

Andel med sosialhjelp i familien etter ankomstår

År	Kohort1992	Kohort1993	Kohort1994	Kohort1995	Kohort1996
1993	0,44	-	-	-	-
1994	0,68	0,71	-	-	-
1995	0,77	0,86	0,85	-	-
1996	0,74	0,81	0,85	0,87	-
1997	0,65	0,70	0,74	0,86	0,83
1998	0,55	0,56	0,62	0,75	0,78
1999	0,45	0,42	0,46	0,62	0,61
2000	0,39	0,34	0,39	0,54	0,55
2001	0,34	0,29	0,31	0,44	0,47

Tabell B3**Resultater fra estimering av modell 1 og 2**

Probit	Modell 1		Modell 2	
	Pooled estimates		Stokastiske individspesifikke effekter	
	Koeffisient	Standardfeill	Koeffisient	Standardfeil
Antall barn	0,1562	0,0040	0,1684	0,0080
Alder	-0,1006	0,0041	-0,1257	0,0085
Alder kvadrert	0,0016	0,0001	0,0021	0,0001
Par	-0,2880	0,0111	-0,1099	0,0194
Annen husholdningstype	-0,4047	0,5011	0,5815	0,7283
Botid	-0,3364	0,0117	-0,5588	0,0159
Botid kvadrert	0,0082	0,0011	0,0145	0,0014
Videregående skole	-0,0916	0,0111	-0,1894	0,0264
Universitets- eller høyskoleutdanning	-0,2936	0,0151	-0,4820	0,0364
Uoppgitt utdanning	-0,1275	0,0121	-0,3159	0,0286
Lokal arbeidsledighet (prosent)	0,3431	0,0238	0,4254	0,0361
Lokal arbeidsledighet kvadrert	-0,0588	0,0041	-0,0720	0,0058
Kvinne	-0,0348	0,0091	-0,0167	0,0236
Kohort1993	-0,0756	0,0130	-0,0548	0,0331
Kohort1994	-0,2769	0,0154	-0,3441	0,0384
Kohort1995	-0,2096	0,0184	-0,1962	0,0437
Kohort1996	-0,4784	0,0226	-0,6207	0,0512
Landbakgrunn fra det tidligere Jugoslavia	0,0765	0,0208	-0,1677	0,0355
Landbakgrunn fra det tidligere Jugoslavia x botid	-0,0456	0,0041	-0,0186	0,0054
Første hele oppholdsår x kohort1992	-1,4976	0,0293	-2,2145	0,0365
Første hele oppholdsår x kohort1993	-0,6980	0,0257	-1,0856	0,0312
Konstantledd	2,9339	0,0884	4,0837	0,1748
σ_{μ}	-	-	1,1606	0,0129
ρ	-	-	0,5739	0,0054
Antall observasjoner	94327		94327	
Log likelihood	-53780,00		-45853,10	

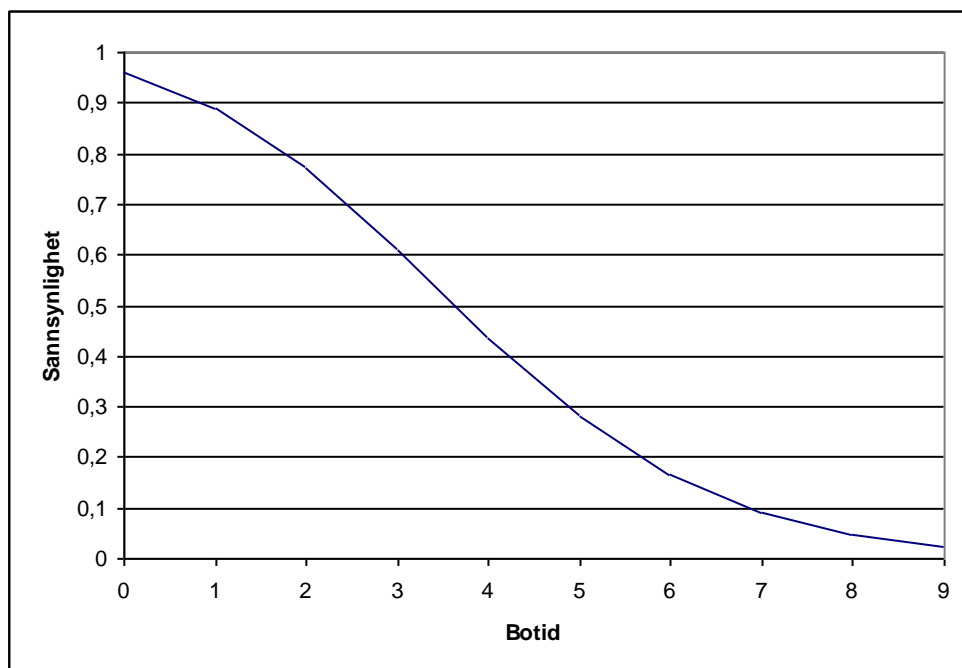
Tabell B4**Resultater fra estimering av modell 2 separat for kvinner og menn**

Probit, stokastiske individspesifikke effekter	Modell 2			
	Kvinner		Menn	
	Koeffisient	Standardfeil	Koeffisient	Standardfeil
Antall barn	0,2139	0,0112	0,1206	0,0122
Alder	-0,2037	0,0126	-0,0780	0,0117
Alder kvadrert	0,0032	0,0002	0,0013	0,0001
Par	-0,1895	0,0276	0,0626	0,0293
Annen husholdningstype ²⁹	-	-	0,5532	0,7299
Botid	-0,5289	0,0226	-0,6054	0,0225
Botid kvadrert	0,0129	0,0020	0,0169	0,0019
Videregående skole	-0,1550	0,0384	-0,2253	0,0363
Universitets- eller høyskoleutdanning	-0,4441	0,0533	-0,5170	0,0495
Uoppgitt utdanning	-0,1135	0,0406	-0,5194	0,0400
Lokal arbeidsledighet (prosent)	0,3747	0,0522	0,4710	0,0500
Lokal arbeidsledighet kvadrert	-0,0722	0,0084	-0,0727	0,0080
Kvinne	-	-	-	-
Kohort1993	-0,0190	0,0488	-0,0988	0,0446
Kohort1994	-0,3023	0,0551	-0,3784	0,0530
Kohort1995	-0,1874	0,0629	-0,2169	0,0604
Kohort1996	-0,4831	0,0716	-0,7780	0,0727
Landbakgrunn fra det tidligere Jugoslavia	0,1576	0,0504	-0,5233	0,0506
Landbakgrunn fra det tidligere Jugoslavia x botid	-0,0465	0,0078	0,0146	0,0076
Første hele oppholdsår x kohort1992	-2,0197	0,0533	-2,3853	0,0506
Første hele oppholdsår x kohort1993	-1,0439	0,0444	-1,1427	0,0442
Konstantledd	5,1371	0,2530	3,6051	0,2423
σ_μ	1,1427	0,0183	1,1560	0,0180
ρ	0,5663	0,0079	0,5720	0,0076
Antall observasjoner		46096		48231
Log likelihood		-22207,20		-23498,20

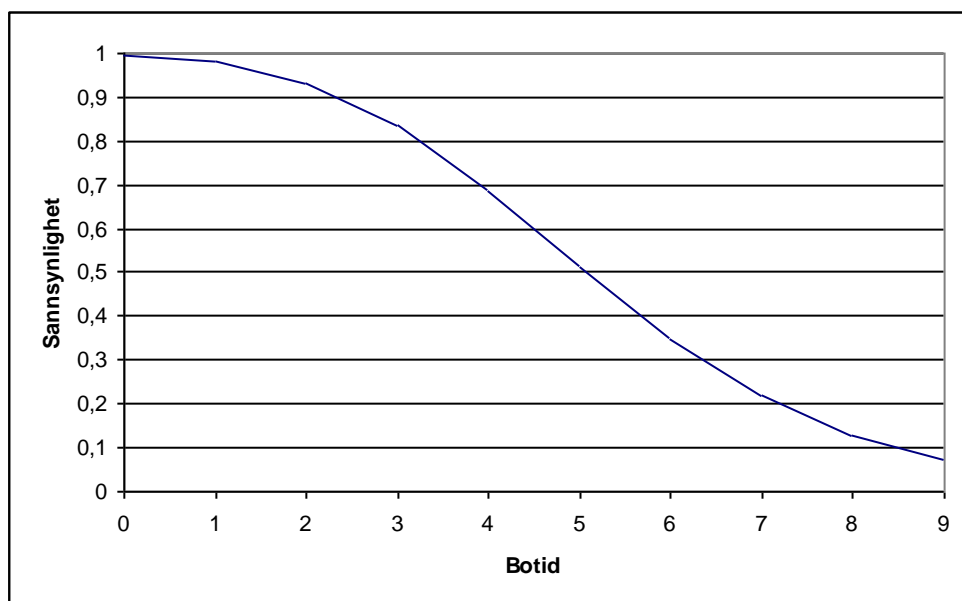
²⁹ Ingen kvinner er registrert i en husholdning av denne typen

Figur B1

Effekt av botid på sannsynligheten for å motta sosialhjelp. Stokastiske individspesifikke effekter. Separat modell estimert for kvinner³⁰

Figur B2

Effekt av botid på sannsynligheten for å motta sosialhjelp. Stokastiske individspesifikke effekter. Separat modell estimert for menn³¹

³⁰ Estimatenes her for en kvinne lik referansepersoenen i figur 5.2

³¹ Estimatenes her for en mann lik referansepersoenen i figur 5.2